

Kantoor van Afgifte: 2800 Mechelen 1

P309638

België - Belgique
P.B. - P.P.
2800 Mechelen 1
BC 7215

Nieuwsbrief

5^e jaargang Nr 2 april - mei - juni 2005

Mossen en Lichenen
Planten
paddestoelen

natuurpunt

Verschijnt
driemaandelijks
5de jaargang

afzendadres:
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

Deze nieuwsbrief wordt gratis toegestuurd aan al de leden van:

- ⊖ De Werkgroep Mossen en Lichenen
- ⊖ De Plantenwerkgroep
- ⊖ De Paddenstoelenwerkgroep

Wenst u lid te worden van één van de werkgroepen en de nieuwsbrief op regelmatige basis te ontvangen, stuur dan een briefje naar Natuurpunt Studie, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen of een mailtje naar Studie@natuurpunt.be

Het is ook mogelijk de nieuwsbrief digitaal te ontvangen (PDF-formaat). Wie dit wil kan ons hiervoor contacteren.

Wenst u de nieuwsbrief niet langer te ontvangen, geef dan een seintje. Dat spaart moeite en papier.

Veel leesplezier !

De volgende nieuwsbrief zal in juli verschijnen. Artikels en kalenders kunnen tot 20 juni ingestuurd worden...

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30• zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekening rek nr : 230-0524745-92 met vermelding van de volgende projectnummers (opgelet, dit zijn nieuwe nummers!):

- Natuurstudie algemeen	2000
- Hyla	2151
- Fonds H.Franckx.....	3150
- Zoogdierenatlas	2450
- Zoogdierenwerkgroep	2451
- Hamsterproject.....	2470
- Vleermuizenwerkgroep	2461
- Vogelwerkgroep	2401
- Plantenwerkgroep	2351
- Ongewerveldenwerkgroep	2251
- Paddenstoelenwerkgroep	2301
- Mossenwerkgroep.....	2201

**Projectnummers individuele
Plantenwerkgroepen:**

- PWG Afdeling Gent.....2352
- PWG West-Vlaanderen.....2353

Giften op deze nummers zijn integraal voor de ondersteuning van de desbetreffende werkgroepen.

INHOUD

Kalender Overige Planten en Paddenstoelenactiviteiten april-juli (Tim Polfliet, Tineke Thijs)	4
<u>Nieuwsbrief Mossen- en Lichenen</u>	
Het WWF-educatief reservaat van Vorselaar (provincie Antwerpen) (Coördinaten IFBL c5-34-22) (Juul Slembrouck, Vera Tetsch, Leo van Herbruggen, Louis Bertels)	19
Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; een (toekomstige) hotspot voor lichenen (Dries Van den Broeck)	23
Excursies Lichenen (Dries Van den Broeck)	23
De mosflora van het Zevenbergenbos (Ranst, provincie Antwerpen) (Juul Slembrouck, Chris Janssens)	24
De Wijngaardberg (Wezemaal, provincie Brabant), onder de loep van de bryologen. (Juul Slembrouck)	29
<u>Nieuwsbrief Planten</u>	
Kalender Regionale Werkgroep Botanie Allium – Denderstreek (en aanpalende gebieden) (Peter Tolleneer)	37
Activiteiten Plantenwerkgroep Afdeling Klein-Brabant 2005 (Ronny Segers)	38
Kalender Plantenwerkgroep Schijnvallei 2005 (Karl Hellemans)	39
Kalender 2005 Plantenwerkgroep Noordwest-Brabant (Anne Ronse)	39
Plantenwerkgroep Duinviooltje (Godfried Warreyn)	40
Kalender Plantenwerkgroep Gent (Jean De Prez)	31
Natuurpunt Oost-Brabant, Afdeling Diest (Luc Vervoort)	42
Plantenwerkgroep West-Vlaanderen: excursies werkgroep in 2005 (Hugo Ruysseveldt)	43
FON Excursiekalender 2005 (Erik Molenaar)	45
<u>Nieuwsbrief Zwammen</u>	
Paddenstoelenwerkgroep Zwamvlok (Herman Derder)	49
Kalender Hagelandse Werkgroep voor Amateur Mycologen (HAM) (David Swinnen)	50

Kalender Overige Planten en Paddenstoelenactiviteiten april-juli

Tim Polfliet, Tineke Thijs

In het hierna volgende overzicht vind je een selectie van de overige planten en paddenstoelen excursies die niet opgenomen zijn in de kalenders van de verschillende individuele werkgroepen. Raadpleeg ook steeds de kalenders in vorige nummers van de nieuwsbrief.

10 april, Afdeling Mandelstreke. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Mandelhoek. (Ingelmunster)
Samenkomst 9h30, De Mandelhoek (ingang, langs het kanaal), Waterstraat. Einde voorzien omstreeks 11h30. Meer info is verkrijgbaar bij Deprez Philippe, 050 34 78 24, 051 26 72 87 email: philippe.deprez@scarlet.be
Opmerking: I.s.m. CVN Roeselare.

10 april, Afdeling Brugge. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Vortebossen te Ruiselede. (Steenbrugge (Brugge))
Samenkomst 13h30, Brug van Steenbrugge (stadsrandparking), einde Baron Ruzettelaan. Einde voorzien omstreeks 18h. Meer info is verkrijgbaar bij Jans Wim, 050 31 50 01 email: jans-pillen@village.uunet.be

10 april, Afdeling Zomergem. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Het Leen. (Oostwinkel (Zomergem))
Samenkomst 9h30, Het Leen (achterkant), Oostwinkelbrug, einde straat, Langestraat. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Madou Fredy, 09 372 61 48 email: vz@natuurpuntzomergem.be
Opmerking: Laarzen en ev. verrekijker meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen. Honden niet toegelaten.

10 april, Afdeling Ronse. Wandeling rond het thema Voorjaarsflora Bois Joly. (Ronse)
Samenkomst 14h, Kerkhof van Ronse (parking), Hogerluchtstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Tassyns Jeannine, 055 20 67 69 email: sowronse@hotmail.com
Opmerking: Laarzen en verrekijker meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen. Honden aan de leiband.

10 april, Afdeling Mechels Rivierengebied. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Hondsbossen. (Sint-Katelijne-Waver)
Samenkomst 14h, Kerk van Sint-Katelijne-Waver (centrum), Wilsonstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Uytterhoeven Steven, 0475 84 02 43, 015 55 15 69

10 april, Afdeling Ninove. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Neigembos. (Neigem)

Samenkomst 14h30, Kapel van Bevingen, Bevingen(straat). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Van Brempt Theo, 054 33 54 37

10 april, Afdeling Kortrijk. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Bellegembos. (Bellegem (Kortrijk))

Samenkomst 9h30, Bellegembos (kruispunt Doornikserijksweg/Leuzestraat/Beerbosstraat), Leuzestraat. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Vandendriessche Frank, 056 22 71 39
Opmerking: Bij regenweer laarzen meebrengen.

12 april, Plantenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Ursel. (Eeklo)

Samenkomst 19h, Sporthal van Eeklo, Pussemierstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruggeman Chris, 09 377 71 40 email: chris.bruggeman@belgacom.net

16 april, Afdeling Asse. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Asse. (Asse)
Samenkomst 9h, Station van Asse, Stationsstraat. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Boucquey Johan, 02 466 41 72

16 april, Afdeling Ninove. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Walputbeekvallei. (Meerbeke)

Samenkomst 9h, Schrijnwerkerij "De Quick" (parking), Eggerstraat-Noord. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij De Munter Gery, 054 33 03 03

17 april, Afdeling Maasland-Zuid. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Hellingbos van Elsloo. (Maasmechelen)

Samenkomst 9h10, Gemeentehuis van Maasmechelen (parking), Heirstraat. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Bex Marcel, 089 76 72 57 email: marcel.bex@skynet.be

Opmerking: Afspraak om 9u30 aan de parking van het kasteel van Elsloo.

17 april, Afdeling Maasland-Zuid. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Hellingbos te Elsloo. (Elsloo (NL))

Samenkomst 9h30, Kasteel van Elsloo (parking), Parklaan. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Bex Marcel, 089 76 72 57 email: marcel.bex@skynet.be

Opmerking: Laarzen meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen. Honden aan de leiband.

17 april, Afdeling Kortesseem. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Zammelen. (Zammelen (Kortesseem))

Samenkomst 14h, Parochiezaal van Kortesseem-Zammelen, Sint-Amandusstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Castro Kris, 0473 89 56 02, 011 69 26 99 email: kriscastro@skynet.be

Opmerking: Laarzen of stevig schoeisel meebrengen.

17 april, Afdeling Bree. Dagtocht rond het thema voorjaarsbloeiers Hallerbos en Domein van Groenenberg. (Bree)
Samenkomst 08h15, Fontein in het centrum van Bree, Stadsplein. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Neyens Jan, 089 47 25 94 email: neyens@wol.be

17 april. Wandeling rond het thema Paddestoelendeterminatie Averegten. (Hallaar (Heist-op-den-Berg))
Samenkomst 9h, Provinciaal Domein Averegten (Boshuis), Boonmarkt. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Wijns Anja, 0496 72 48 11, 015 25 21 06

18 april, Afdeling Dubbelloof. Wandeling rond het thema Paddestoelen Retie. (Retie)
Samenkomst 9h30, t Meulenzicht, Watermolenstraat, 10. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Helsen Marcel, 014 54 58 25 email: marcel.helsen@skynet.be

20 april, Afdeling Lummen. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie. (Lummen)
Samenkomst 19h, De Theepot (Medicinale Kruidentuin), Ashoekstraat, 2. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij D'Hondt Dirk, 0473 75 15 84, 013 52 30 46 email: dirk.dhondt@versateladsl.be

23 april, Afdeling Ronse. Cursus rond het thema Bronbosflora in de Vlaamse Ardennen. (Ronse)
Samenkomst 14h, Paterskerkje, Steenweg op Elzele. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Keirse Filip, 055 38 78 83 email: filip.keirse@skynet.be
Opmerking: Alle data: 23/04/2005, 21/05/2005 email: Laarzen, loep en flora's meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen. Honden aan de leiband.

23 april. Dagtocht rond het thema Planteninventarisatie Etbos. (Eksaarde)
Samenkomst 9h15, Kerk van Eksaarde. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Neels Tom, 03 772 59 30 email: neels_tom@yahoo.com
Opmerking: Laarzen, flora, loep en picknick meebrengen. I.s.m. FON en NP Moervaart-Zuidlede.

23 april, Afdeling Voorkempen. Dagtocht rond het thema voorjaarsbloeiers Hallerbos. (Wommelgem)
Samenkomst 11h, Rondpunt Wommelgem carpoolparking kant Borsbeek. Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij Reusens Frank, 03 384 01 83 email: frankreusens@yahoo.co.uk
Opmerking: Planten- en vogelgids, verrekijker, wandelschoenen en picknick meebrengen.

23 april. Inventarisatiewandeling rond het thema Planten. (Westerlo)
Samenkomst 9h, Marlybrug (brug over de Grote Nete), Westerlosesteenweg. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

24 april, Afdeling De Herk Heers. Lentewandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Elsloo (NL). (Heers)
Samenkomst 08h30, Plein. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Claesen Charlie, 011 70 73 27 email: charlie.claesen@compaqnet.be

24 april, Afdeling De Wulp. Wandeling rond het thema Planten Kanaaloevers te Oud-Turnhout en Ravels. (Oud-Turnhout)
Samenkomst 9h, Parking rechts van de baan Oud-Turnhout/Ravels, juist voor brug over kanaal. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Huibrechts Ludo, 014 45 06 46 email: ludo.huibrechts@skynet.be

24 april, Afdeling Hasselt-Zonhoven. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Elsloo (NL). (Hasselt)
Samenkomst 13h30, Zwembad van Hasselt (parking), Elfde-Linielaan. Einde voorzien omstreeks 18h. Meer info is verkrijgbaar bij Royeaerd Johan, 011 80 35 26, 0486 03 11 31 email: joroy@skynet.be
Opmerking: I.s.m. SAP-club.

24 april, Afdeling Zuidrand Antwerpen. Dagtocht naar de Oostkantons : Op zoek naar narcissen. (Wilrijk)
Samenkomst 07h30, Bist (op de grote markt van Wilrijk, kant van districtshuis), Bist. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Van Schoor Luc, 03 353 09 77, 0494 33 63 09 email: luc.vanschoor@pi.be
Opmerking: Afd-Wkg: Zuidrand Antwerpen, Rupelstreek email: Picknick, drank, verrekijker, vogelgids, fototoestel, stevig schoeisel en laarzen bij regenweer meebrengen.

25 april, Afdeling Dubbelloof. Wandeling rond het thema Heide Lichtaart. (Lichtaart (Kasterlee))
Samenkomst 09:20, Cobra (parking), Olenseweg. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Helsen Marcel, 014 54 58 25 email: marcel.helsen@skynet.be

26 april, Plantenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Maldegem. (Eeklo)
Samenkomst 19h, Sporthal van Eeklo, Pussemierstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruggeman Chris, 09 377 71 40 email: chris.bruggeman@belgacom.net

27 april. Wandeling rond het thema Paddestoelen. (Weerde)
Samenkomst 14h, Kerk van Weerde, Dorpsstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Peeters Joanna, 015 61 20 86

28 april, Afdeling s Heerenbosch. Cursus rond het thema Planten. (Wieze (Lebbeke))
Samenkomst 19h30, Café Brouwershuis, Wiezeplein, 14. Einde voorzien omstreeks 22h30. Meer info is verkrijgbaar bij Meert Pol, 052 41 18 85 email: pol.meert@belgacom.net
Opmerking: overige cursus data: 21-05, 4-06

30 april. Inventarisatiewandeling rond het thema Planten Merodebossen. (Westerlo)
Samenkomst 9h, Marlybrug (brug over de Grote Nete), Westerlosesteenweg. Einde
voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31
65 email: jeannine.simonis@pandora.be

01 mei, Afdeling Bocholt. Wandeling rond het thema planten Lozerbeemden. (Lozen
(Bocholt))
Samenkomst 9h, Kerk van Lozen, Lozerplein. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer
info is verkrijgbaar bij Camps Tina, 089 46 39 88
Opmerking: Laarzen, loep, kijker en plantengids meebrengen.

01 mei, Afdeling Paddenstoelenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema
Paddestoelen Drongengoed (speciaal voor het Beekmijtertje). (Knesselare)
Samenkomst 14h, Drongengoed (hoek Westvoordestraat/Drongengoedweg),
Drongengoedweg. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij
Vanaelst Etienne, 09 374 59 86 email: vanaelst@versateladsl.be

02 mei, Afdeling Scheldeland. Avondwandeling rond het thema Grassen, zeggen en
russen Kalkense Meersen (met afzonderlijk programma voor de jeugd). (Schellebelle
(Wichelen))
Samenkomst 19h, Aard. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij
Van de Velde Kristin, 052 47 81 71, 052 47 81 71
Opmerking: Laarzen, plantengids, plantenloep en verrekijker meebrengen.

03 mei. Cursus rond het thema Wilde planten. (Kessel-Lo (Leuven))
Samenkomst 9h, Vormingplus Oost-Brabant, Koning Albertlaan, 2. Einde voorzien
omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Van de Ven Jeanneke, 016 52 59 00
email: jeanneke.vandeven@vormingplus.be
Opmerking: andere data: 10-05, 17-05, 24-05, 31-05

04 mei, Afdeling Lummen. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -
inventarisatie. (Lummen)
Samenkomst 19h, De Theepot (Medicinale Kruidentuin), Ashoekstraat, 2. Einde
voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij D' Hondt Dirk, 047 75 15 84,
013 52 30 46 email: dirk.dhondt@versateladsl.be

07 mei, Afdeling Asse. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Asse.
(Mollem)
Samenkomst 9h, Kerk van Mollem. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is
verkrijgbaar bij Boucquey Johan, 02 466 41 72

08 mei, Afdeling Meeuwen-Gruitrode en Peer. Wandeling rond het thema
voorjaarsbloeiers : bloemrijke hooilanden. (Grote-Brogel (Peer))
Samenkomst 14h, RLKM knooppunt 06, kruispunt Hoogstraat/Reppelerweg,
Hoogstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Massonnet
Marleen, 011 63 35 17 email: marleen_massonnet@hotmail.com
Opmerking: Stevige wandelschoenen of laarzen meebrengen.

08 mei, Afdeling Zuid-Waasland. Wandeling rond het thema planten (herhalingsles plantencursus). (Sinaai-Waas (Sint-Niklaas))
Samenkomst 14h, Wijkschooltje van de Leebrug, Leebrugstraa. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Neels Tom, 03 772 59 30 email: neels_tom@yahoo.com

08 mei, Afdeling Leuven. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Wijgmaalbroek. (Wijgmaal (Leuven))
Samenkomst 14h, Wijgmaalbroek, Rotselaarsesteenweg, 99. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Verhenne Hadewijch, 016 60 39 16 email: hadewijch.verhenne@yahoo.com

08 mei. Wandeling rond het thema Paddestoelendeterminatie De Langdonken. (Ramsel)
Samenkomst 9h, Schuur, Donkstraat, 57. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Wijns Anja, 0496 72 48 11, 015 25 21 06

10 mei, Plantenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Evergem. (Eeklo)
Samenkomst 19h, Sporthal van Eeklo, Pussemierstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruggeman Chris, 09 377 71 40 email: chris.bruggeman@belgacom.net

11 mei. Wandeling rond het thema Paddestoelen. (Weerde)
Samenkomst 14h, Kerk van Weerde, Dorpsstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Peeters Joanna, 015 61 20 86

12 mei, Afdeling Velpe-Mene. Wandeling rond het thema Orchideeën Het Aardgat. (Tienen)
Samenkomst 19h, Station van Tienen (voorkant), Ijzerenwegstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Sterkendries Eddy, 016 82 08 96
Opmerking: Laarzen meebrengen.

14 mei, Afdeling Hasselt-Zonhoven. Weekend rond het thema Planten Viroin van 14 tot 16 mei. (VIERVES-SUR-VIROIN)
Samenkomst 00h, Hotel Le Petit Mesnil, Rue de la Chapelle, 7. Einde voorzien omstreeks 00h. Meer info is verkrijgbaar bij Royeaerd Johan, 011 80 35 26, 0486 03 11 31 email: joroy@skynet.be

15 mei, Afdeling Rupelstreek. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Kleiputten van Terhagen. (Terhagen)
Samenkomst 14h, Kleiputten van Terhagen (parking) ter hoogte van Korte Veerstraat, Kardinaal Cardijnstraat. Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij Grieten Vera, 03 888 12 47
Opmerking: Laarzen en plantengids meebrengen.

18 mei, Afdeling Lummen. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie. (Lummen)

Samenkomst 19h, De Theepot (Medicinale Kruidentuin), Ashoekstraat, 2. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij D' Hondt Dirk, 0473 75 15 84, 013 52 30 46 email: dirk.dhondt@versateladsl.be

21 mei, Afdeling Mechels Rivierengebied. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Mispeldonk. (Bonheiden)
Samenkomst 10h, Brug over de Boeimeerbeek, Koning Albertlaan. Einde voorzien omstreeks 13h. Meer info is verkrijgbaar bij Appels Diane, 015 51 69 97 email: diane.appels@pandora.be

21 mei. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Daknamse Meersen. (Daknam (Lokeren))
Samenkomst 13h30, Kerk van Daknam (centrum), Daknamdorp. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Neels Tom, 03 772 59 30 email: neels_tom@yahoo.com
Opmerking: Laarzen, flora en loep meebrengen.

22 mei, Afdeling Blankenberge. Wandeling rond het thema Orchideeën Fonteintjes. (Blankenberge)
Samenkomst 9h, Speelplein De Noric (parking), Kustbaan Blankenberge-Zeebrugge. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Content Dirk, 050 41 62 39 email: dirk.content@pandora.be

22 mei, Afdeling Zuidrand Antwerpen. Dagtocht rond het thema Orchideeën Veerse Meer (NL). (Wilrijk)
Samenkomst 9h, Bist (op de grote markt van Wilrijk, kant van districtshuis), Bist. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Waeterschoot Hugo, 03 455 22 12 email: hugo.waeterschoot@tiscali.be
Opmerking: Picknick, drank, loep, verrekijker, veldgidsen, flora, vogelgids, fototoestel, stevige wandelschoenen en laarzen bij regenweer meebrengen.

24 mei, Plantenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Oosteeklo. (Eeklo)
Samenkomst 19h, Sporthal van Eeklo, Pussemierstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruggeman Chris, 09 377 71 40 email: chris.bruggeman@belgacom.net

27 mei. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Tielrodebroek. (Tielrode)
Samenkomst 18:45, Beeld Den Toeter aan het veer van Tielrode. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Neels Tom, 03 772 59 30 email: neels_tom@yahoo.com
Opmerking: Laarzen, flora en loep meebrengen.

28 mei. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Belsele. (Belsele (Sint-Niklaas))
Samenkomst 14h, Sporthal De Klavers, Sint-Andriesstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Neels Tom, 03 772 59 30 email: neels_tom@yahoo.com
Opmerking: Laarzen, flora en loep meebrengen.

28 mei. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Neerhelst. (Geel-Larum)
Samenkomst 9h, Kerk van Geel-Larum. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is
verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email:
jeannine.simonis@pandora.be

29 mei, Afdeling Zomergem. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers
Leiemeersen. (Zomergem)
Samenkomst 9h15, Zomergem Dorp, Dreef, 47. Einde voorzien omstreeks 12h.
Meer info is verkrijgbaar bij Madou Fredy, 09 372 61 48 email:
vz@natuurpuntzomergem.be
Opmerking: Laarzen meebrengen. Carpooling. Niet geschikt voor kinderwagens en
rolstoelen. Honden niet toegelaten.

29 mei, Afdeling Dubbelloof. Wandeling rond het thema Planten Kwarekken en de
Beeltjes. (Westerlo)
Samenkomst 9h, De Garve, parking Asberg, Asberg. Einde voorzien omstreeks 12h.
Meer info is verkrijgbaar bij Reynaerts Bart, 014/265691

01 juni, Afdeling Lummen. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -
inventarisatie. (Lummen)
Samenkomst 19h, De Theepot (Medicinale Kruidentuin), Ashoekstraat, 2. Einde
voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij D' Hondt Dirk, 0473 75 15 84,
013 52 30 46 email: dirk.dhondt@versateladsl.be

04 juni, Afdeling Scheldevallei. Cursus rond het thema Flora van de Scheldevallei.
(Melden (Oudenaarde))
Samenkomst 14h, Kerk van Welden (hoek Mgr.
Lambrechtstraat/Mandenmakersstraat). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is
verkrijgbaar bij Keirse Filip, 055 38 78 83 email: filip.keirse@skynet.be
Opmerking: Alle data: 4/06/2005, 18/06/2005 email: Laarzen, loep en flora' s
meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen. Honden aan de leiband.

04 juni. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Langendonk te Herentals.
(Herentals)
Samenkomst 9h, Netebrug, ring Herentals. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info
is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email:
jeannine.simonis@pandora.be

05 juni, Afdeling Wevelgem-Menen. Wandeling rond het thema Grassen, zeggen en
russen Bergelen. (Gullegem)
Samenkomst 9h30, NEC De Rand (hoek Bergelenstraat/Rijksweg), Rijksweg. Einde
voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruneel Jozef, 056 41 52 90
email: jozefbruneel@hotmail.com

05 juni, Afdeling Knokke-Heist. Wandeling in De Zwinbosjes : Het duin bloeit.
(Knokke-Het Zoute)
Samenkomst 14h, Oosthoekplein. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is
verkrijgbaar bij Hooghuys Roland, 050 54 75 02

05 juni, Afdeling Bocholt. Wandeling rond het thema planten Het Smeetshof. (Bocholt)

Samenkomst 9h, Smeetshofhoeve (kruispunt Weerterweg/Smeetshofweg), Smeetshofweg. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Nouters Annemie, 089 46 55 08 email: brano@freegates.be

Opmerking: Laarzen, loep, gids en verrekijker meebrengen.

05 juni, Afdeling Geel-Meerhout. Wandeling rond het thema Orchideeën Neerhelst. (Geel)

Samenkomst 14h, Neerhelst, aan kanaal, Larumsebrugweg. Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij Verachttert Marc, 014 58 39 71 email: marc.verachttert@skynet.be

Opmerking: Laarzen meebrengen.

07 juni, Plantenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Lovendegem. (Eeklo)

Samenkomst 19h, Sporthal van Eeklo, Pussemierstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruggeman Chris, 09 377 71 40 email: chris.bruggeman@belgacom.net

08 juni. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Neerhelst - De Botten. (Geel-Larum)

Samenkomst 13h, Kerk van Geel-Larum. Einde voorzien omstreeks 16h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

11 juni, Afdeling Blankenberge. Wandeling in de Uitkerkse polders : Zilte flora. (Uitkerke)

Samenkomst 13h30, Bezoekerscentrum Groenwaecke, Kuiperscheeweg. Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij Content Dirk, 050 41 62 39 email: dirk.content@pandora.be

11 juni. Dagtocht rond het thema Planteninventarisatie Reepkens en Turfmeersen. (Wachtebeke)

Samenkomst 9h15, Kerk van Wachtebeke. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Neels Tom, 03 772 59 30 email: neels_tom@yahoo.com

Opmerking: Laarzen, flora, loep en picknick meebrengen. I.s.m. FON en NP Moervaart-Zuidlede.

11 juni. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Langendonk te Herentals. (Herentals)

Samenkomst 9h, Netebrug, ring Herentals. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

12 juni, Afdeling Blankenberge. Wandeling rond het thema Orchideeën Fonteintjes. (Blankenberge)

Samenkomst 9h, Speelplein De Noric (parking), Kustbaan Blankenberge-Zeebrugge. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Content Dirk, 050 41 62 39 email: dirk.content@pandora.be

12 juni, Afdeling Keerbergen. Wandeling rond het thema Kruiden en bloemen in het natuurgebied De Broekelei. (Keerbergen)

Samenkomst 14h, Containerpark van Keerbergen, Broekeleiweg. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Jordens Guido, 015 23 31 13 email: guido.jordens1@telenet.be

Opmerking: Laarzen meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen.

12 juni, Afdeling Grote Nete. Wandeling rond het thema voorjaarsbloeiers Schaapswees. (Zoerle-Parwijs (Westerlo))

Samenkomst 14h, Snepkensbrug (brug over de Grote Nete langs de weg Herselt-Zoerle-Parwijs), Herentalsesteenweg. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Michiels Walter, 014 26 43 37

Opmerking: Laarzen meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen. Honden niet toegelaten.

12 juni. Wandeling rond het thema Paddestoelendeterminatie Kwarekken. (Westerlo)

Samenkomst 9h, Marlybrug, Merodedreef. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Wijns Anja, 0496 72 48 11, 015 25 21 06

15 juni, Afdeling Lummen. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie. (Lummen)

Samenkomst 19h, De Theepot (Medicinale Kruidentuin), Ashoekstraat, 2. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij D' Hondt Dirk, 0473 75 15 84, 013 52 30 46 email: dirk.dhondt@versateladsl.be

15 juni. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Oosterlo. (Oosterlo (Geel))

Samenkomst 13h, Kerk van Oosterlo (hoek Einhoutseweg/Berthoutse Dreef), Einhoutseweg. Einde voorzien omstreeks 16h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

18 juni. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie. (Zoerle-Parwijs (Westerlo))

Samenkomst 9h, Snepkensbrug (brug over de Grote Nete langs de weg Herselt-Zoerle-Parwijs), Herentalsesteenweg. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

19 juni, Afdeling Asse. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Asse. (Zellik (Asse))

Samenkomst 14h, Sint-Bavokerk van Zellik, Kerkplein. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Boucquey Johan, 02 466 41 72

19 juni, Afdeling Vogelwerkgroep Middenkust. Wandeling rond het thema Orchideeën Warandeduinen. (Middelkerke)

Samenkomst 10h, Witte watertoren, Logierlaan. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Desmet Hugo, 059 31 09 54 email: desmet-muyll@compaquet.be

19 juni, Afdeling Bree. Dagtocht rond het thema "Kalkflora" Zuid-Limburg (NL). (Bree)
Samenkomst 08h15, Fontein in het centrum van Bree, Stadsplein. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Mulkens Bart, 089 47 26 84
Opmerking: Verrekijker en laarzen meebrengen. Honden zijn niet toegelaten.

21 juni, Plantenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Merendree. (Eeklo)
Samenkomst 19h, Sporthal van Eeklo, Pussemierstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruggeman Chris, 09 377 71 40 email: chris.bruggeman@belgacom.net

22 juni. Avondwandeling rond het thema Planteninventarisatie Schaapswees. (Zoerle-Parwijs (Westerlo))
Samenkomst 18h30, Snepkensbrug (brug over de Grote Nete langs de weg Herselt-Zoerle-Parwijs), Herentalsesteenweg. Einde voorzien omstreeks 21h30. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

25 juni. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie. (Bouwel)
Samenkomst 9h, Station van Bouwel. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

26 juni, Afdeling Brugge. Wandeling rond het thema planten Vloethemveld (afgesloten militair gedeelte). (Steenbrugge (Brugge))
Samenkomst 13:45, Randparking van Steenbrugge, op einde van Baron Ruzettelaan. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Declercq Leo, 050 35 09 56 email: inge-delooof@tiscali.be
Opmerking: Excursiekledij, natuurgidsen, laarzen en wandelschoenen meebrengen. Niet geschikt voor kinderwagens en rolstoelen. Honden niet toegelaten.

26 juni, Afdeling Kampenhout. Wandeling rond het thema Orchideeën Torfbroek - Ter Bronnen. (Berg (Kampenhout))
Samenkomst 14h30, Café Riant (vroegere café Fauna en Flora), (hoek Torfbroeklaan/Visserijlaan), Torfbroeklaan. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Janssens Michel, 016 65 90 93 email: michel.janssens@natuurpunt.be
Opmerking: Laarzen noodzakelijk.

26 juni, Afdeling Kortrijk. Wandeling rond het thema Wilde planten KULAK-campus. (Kortrijk)
Samenkomst 9h30, NEC De Steenoven (hoek St.-Denijsstraat/Schaapsdreef), Schaapsdreef, 29. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Vandendriessche Frank, 056 22 71 39
Opmerking: Bij regenweer laarzen meebrengen.

28 juni, Plantenwerkgroep Meetjesland. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Knesselare. (Eeklo)

Samenkomst 19h, Sporthal van Eeklo, Pussemierstraat. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij Bruggeman Chris, 09 377 71 40 email: chris.bruggeman@belgacom.net

29 juni, Afdeling Lummen. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie. (Lummen)

Samenkomst 19h, De Theepot (Medicinale Kruidentuin), Ashoekstraat, 2. Einde voorzien omstreeks 22h. Meer info is verkrijgbaar bij D' Hondt Dirk, 0473 75 15 84, 013 52 30 46 email: dirk.dhondt@versateladsl.be

02 juli. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Neerhelst - De Botten. (Geel-Larum)

Samenkomst 9h, Kerk van Geel-Larum. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

03 juli, Afdeling Scheldeland. Wandeling rond het thema Bomen Kalkense Meersen (afzonderlijk programma voor de jeugd). (Wanzele)

Samenkomst 9h, Kerk van Wanzele, Kerkwegel. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Van de Velde Kristin, 052 47 81 71, 052 47 81 71
Opmerking: Larzen, plantengids, plantenloop en verrekijker meebrengen.

06 juli. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Olens Broek. (Sint-Jozef (Olen))

Samenkomst 13h, Kerk van Sint-Jozef (Olen). Einde voorzien omstreeks 16h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

09 juli. Wandeling rond het thema Plantendeterminatie en -inventarisatie Heidebos. (Moerbeke-Waas)

Samenkomst 9h, Heidebos, begin Groene wandeling (parking). Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Neels Tom, 03 772 59 30 email: neels_tom@yahoo.com

Opmerking: Laarzen, flora en loop meebrengen.

09 juli. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Neerhelst - De Botten. (Geel-Larum)

Samenkomst 9h, Kerk van Geel-Larum. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

10 juli, Afdeling Mechels Rivierengebied. Zomerwandeling rond het thema Zeldzame flora Bemortel. (Sint-Katelijne-Waver)

Samenkomst 14h, Kerk van Sint-Katelijne-Waver (centrum), Wilsonstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Vertommen Luc, 0475 39 19 69, 0475 39 19 69 email: luc.vertommen1@pandora.be

16 juli. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie Kwarekken. (Westerlo)
Samenkomst 9h, Marlybrug, Merodedreef. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

20 juli. Avondwandeling rond het thema Planteninventarisatie Rothoek. (Zoerle-Parwijs (Westerlo))
Samenkomst 18h30, Snepkensbrug (brug over de Grote Nete langs de weg Herselt-Zoerle-Parwijs), Herentalsesteenweg. Einde voorzien omstreeks 21h30. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

30 juli. Wandeling rond het thema Planteninventarisatie De Gemeenteheide. (Sint-Jozef (Olen))
Samenkomst 9h, Kerk van Sint-Jozef (Olen). Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Simonis Jeannine, 014 59 31 65 email: jeannine.simonis@pandora.be

31 juli, Afdeling Kortrijk. Wandeling rond het thema Flora in de bermen. (Kortrijk)
Samenkomst 9h30, Wachtbekken (kruispunt Bosstraat/Sint-Anna), Bosstraat. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Vandendriessche Frank, 056 22 71 39
Opmerking: Bij regenweer laarzen meebrengen.

Nieuwsbrief MOSSEN & LICHENEN

5e jaargang, nr. 2
april 2005

natuurpunt

Werkgroep Mossen en Lichenen

een *symbiose* tussen
Floristisch Onderzoek voor
Natuurbehoud
&
Natuurpunt

Voorzitster:

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

Secretaris:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Hulpsecretaris:

* Olivier Heylen (tel. 015/22.61.81)

Penningmeester:

* Jan Dirx (tel. 014/58.64.64)

Ereleden:

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Hubert De Meulder (tel. 03/830.13.87)

Kanaliserings artikels:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

Redactie:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Jan Dirx (tel. 014/58.64.64)

* Hilaire Geers (tel. 03/658.73.34)

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Erik Molenaar (tel. 03/218.59.69)

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

* Willi Sas (tel. 03/293.88.49)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Henri Stappaerts (tel. 03/288.43.70)

* Walter Van Spaendonck (tel. 03/480.54.24)

Eindredacteur:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

Excursieplanning:

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

Cursusverantwoordelijken:

* François Van Uffelen

(tel. 03/383.33.63)

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Hoofdverantwoordelijke lokaal:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Contactpersonen:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

Kard. Mercierplein 1, 2800 Mechelen

* Juul Slembrouck (tel+fax 03/321.32.75)

Drakenhoflaan 147, 2100 Deurne

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Graatakker 11, 2300 Turnhout

Doelstellingen Werkgroep Studie

- * bijdrage vormen voor natuurbehoud/-beheer
- * ecologisch onderzoek
- * verspreidingsonderzoek
- * popularisatie van de (korst)mossenstudie
- * stevige band met educatie: cursussen en initiatie-excursies
- * publicaties

De Werkgroep Mossen en Lichenen FON - Natuurpunt is een symbiose tussen de Werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud en Natuurpunt. De werkgroep F.O.N. bestudeert al meer dan een decennium de mossen van ons land. De werkgroep opereerde in het verleden hoofdzakelijk in het Antwerpse maar richtte ook tal van excursies elders in, o.a. naar Wallonië en het buitenland.

De werkgroep staat open voor iedereen die geïnteresseerd is in mossen en/of lichenen, leken of gevorderden. Op de excursies worden beginners met zorg opgevangen (educatie). Er wordt tevens veel gewerkt aan feed-back naar de leden. Met dit alles poogt de werkgroep zijn steentje bij te dragen aan zowel mossen- en lichenenstudie, als aan het natuurbehoud.

Voor meer informatie kan u terecht bij:

Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman

Kardinaal Mercierplein 1

2800 Mechelen

tel. 015/29.72.73

e-mail mossen@natuurpunt.be

of korstmossen@natuurpunt.be

**Vergeet uw eigen bijdrage (artikels...)
aan de Nieuwsbrief niet!**

Het WWF-educatief reservaat van Vorselaar (provincie Antwerpen)
(Coördinaten IFBL c5-34-22)

Juul Slembrouck, Vera Tetsch, Leo van Herbruggen,
m.m.v. Louis Bertels (Natuurpunt Nete en Aa)

I Oorsprong/grootte.

Een initiatief zo'n zes jaar geleden van de Kardinaal van Roey-school te Vorselaar leidde tot het ontwerp van het WWF voor een "educatief reservaat" op een graslandje in haar bezit. Het werd tot stand gebracht in een brede strook aan de Aa, dichtbij de kern van de gemeente. Vóór het tot reservaat werd ingericht werd het al een tijd extensief begraasd. De oppervlakte bedraagt ongeveer 1,5 ha.

II Landschap.

De opvoedkundige aanleg bestaat uit :

- een aantal hoogstamfruitboomsoorten
- twee bosjes met inheemse struik- en boomsoorten van rijke gronden;
- een gemaaid en een begraasd grasland
- twee gegraven plassen met glijdende oever (deels iets steiler), van enige oppervlakte, één daarvan grenzend aan een oud elzenbroekfragment, de ander "in het vrije veld".

Het geheel bevindt zich in het alluvium van de Aa, evenwel niet kleiig, maar zandig. Beide plassen blijken eutroof te zijn, vermoedelijk een gevolg van het voormalige grondgebruik (akker, weiland).

III Beheer.

Het beheer wordt uitgevoerd door de lokale afdeling "Nete en Aa" van Natuurpunt.

Merkwaardige ontwikkeling voor vaatplanten, lever- en bladmos.

Op de kale oever van *plas "2"* vond Chris Janssens in **2001** het in ons land verdwenen geachte levermos **Stekelhauwmos (*Anthoceros caucasicus*)**. Dit mos werd later ook nog in De Zegge aangetroffen. Herman Stieperaere keek het bryofietenherbarium van de Nationale Plantentuin (Meise) na en stelde vast, dat het mos in 1885 in Geel – dus in het voormalig Gebroekt, waarvan De Zegge een overblijfsel is – door Vandenbroeck was aangetroffen (Stieperaere 2002). De vondst werd gepubliceerd in het tijdschrift van De Wielewaal (Heylen et al. 2001). Later werd herbariummateriaal aan Philippe De Zuttere toegestuurd, waarin het uitermate zeldzaam bladmos **Langhalsmos (*Trematodon ambiguus*)** met kapsels verborgen bleek te zitten. Deze vondst werd door hem gepubliceerd (De Zuttere 2002).

Wij maakten toen een opname ("relevé") van 50 cm op 50 cm met als resultaat: (volgorde naar belangrijkheid in bodembedekking)

Biotoop: glijdende oever met Stekelhauwmos
Opnamedatum : mei 2001 – Algemene bedekking ca 60 %

Vaatplanten

Agrostis stolonifera	Fioringras	10 %
Agrostis capillare	Gewoon struisgras	5 %
Juncus bufonius	Pitrus	5 %
Ranunculus repens	Kruipende boterbloem	1 %
Salix cf cinerea	Grauwe wilg	1 %
Eupatorium cannabinum	Koninginnekruid	< 1 %

Levermossen

Anthoceros caucasicus	Stekelhauwmos	5 % (*)
Cephaloziella divaricata	Gewoon draadmos	< 1 %
Jungermannia gracillima	Lichtrandmos	< 1 %

Bladmossen

Ceratodon purpureus	Purpersteeltje	20 %
Polytrichum commune	Gewoon haarmos	10 %
Funaria hygrometrica	Gewoon krulmos	10 %
Pohlia camptotrachela	Korreltjespeermos	3 %
Dicranella cerviculata	Kroppluisjesmos	2 %

(*) inclus Trematodon ambiguus Langhalsmos

Dit is een echt allegaartje van soorten van diverse biotopen, zoals dat nogal pleegt voor te komen in pionieromstandigheden.

Plas “2” bevindt zich in het komland van de Aa, is dus laaggelegen en de onmiddellijke omgeving is uiteraard vochtig.

Plas “1” is vrij verschillend van Plas “2”. Hij sluit aan op een oude begreppelde, deels watervoerende oude sloot en vertoonde omzeggens daags na het uitgraven al verlandingsverschijnselen met o.a. Riet, Grote Lisdodde en Pitrus, overigens met een reeks vaatplanten, waarvan het niet duidelijk is of ze uit een zaadvoorraad komen, dan wel aangevoerd zijn. Als bijzondere soorten rekenen wij bv. Moeraswolfsklauw (*Lycopodiella inundatum*) en Waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*) die daar opgedoken zijn. Op te merken is, dat terwijl de oever van plas 2 al snel met zeldzame pioniers en zelfs met opslag uit zaad van Zwarte els getooid was, de kale oever van plas 1 gedurende volle vier jaar niets anders voortbracht dan kleine matjes Purpersteeltje, tot plots in 2004 een explosie plaats had van vaatplanten en mossen, waaronder ronduit echt zeldzame en fraaie dingen en dit over heel de oppervlakte van de tot dan toe kaal gebleven oever (ca 250 m²).

Leo van Herbruggen, Vera Tetsch en Juul Slembrouck hebben daar op de knieën de volgende soorten opgetekend (10/10/04).

Legenda

v.v.a	=	ver van algemeen
zz	=	zeer zeldzaam
zzz	=	nog zeldzamer
L	=	levermos

1 Vaatplanten.

<i>Agrostis stolonifera</i>	Fioringras
<i>Lotus uliginosus</i>	Moerasrolklaver
<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte els
<i>Lycopodiella inundatum</i> zz	Moeraswolfsklauw
<i>Betula</i> sp (zaailingen)	Berk
<i>Lycopus europaeus</i>	Wolfspoot
<i>Bidens tripartitus</i>	Driedelig tandzaad
<i>Lysimachia vulgaris</i>	Gewone wederik
<i>Centaurium erythrea</i>	Duizendguldenkruid
<i>Lythrum salicaria</i>	Kattenstaart
<i>Cirsium palustre</i>	Kale jonker
<i>Phragmites australis</i>	Riet
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Koninginnekruid
<i>Salix</i> cf <i>cinerea</i> (zaailingen)	Grauwe wilg in de brede zin
<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	Gewone waternavel
<i>Juncus articulatus</i>	Zomprus
<i>Trifolium repens</i>	Witte klaver
<i>Juncus effusus</i>	Pitrus
<i>Typha latifolia</i>	Grote lisdodde
<i>Juncus acutiflorus</i>	Veldrus

2 Hauw- , Lever- en bladmossen

<i>Anthoceros caucasicus</i> zzz L	Stekelhauwmos
<i>Campylopus pyriformis</i>	Breekblaadje
<i>Fossombronia incurva</i> zz L	Kropgoudkorrelmos
<i>Ceratodon purpureus</i>	Purpersteeltje
<i>Marchantia polymorpha</i> L	Parapluitjesmos
<i>Ditrichum cylindricum</i>	Hakig smaltandmos
<i>Pellia epiphylla</i> L	Gewoon plakkaatmos
<i>Philonotis fontana</i> v.v.a	Kwelstaartjesmos
<i>Riccardia chamedryfolia</i> v.v.a L	Gewoon moerasvorkje
<i>Pohlia annotina</i> v.v.a	Gewoon broedpeermos
<i>Brachythecium rutabulum</i>	Gewoon dikkopmos
<i>Pohlia camptotrachela</i> v.v.a	Korreltjespeermos
<i>Calliergonella cuspidata</i>	Gewoon puntmos
<i>Polytrichum commune</i>	Gewoon haarmos

Samenvattend:

“Educatief” gezien hebben wij een aantal verschijnselen, die voor de belangstellende, de onderzoekers, maar ook de kinderen belangrijk kunnen zijn. Wij noemen er enkele van :

- Hoewel de beide plassen tegelijk gegraven zijn, heeft plas 2 snel een oevervegetatie van mossen (de twee hogervernoemde voor Vlaanderen toppers van zeldzaamheid) en kruiden maar ook van dichte opslag uit zaad van Zwarte els tot stand gebracht. Dit terwijl de oevervegetatieontwikkeling van plas 1 vier jaar (jawel !) op zich liet wachten en zich beperkte tot Purpersteeltje, bij ontbreken

zelfs van vaatplaten, om dan plots over te gaan in een soortenrijke mos- en vaatplantenvegetatie.

- De spontane verbossing met Berk, Zwarte els en Wilg slaat al snel toe. De wijze van terreinbeslag (“de natuur”) is vrijwel onvoorspelbaar.
- De verschrallende maaibeurten van het grote grasland neigen (nu) tot faciesvorming (éénsoortige vegetatie) van Gewoon struisgras (*Agrostis capillaris*).
- Plaatselijk vertoont er zich verruiging. Een gevolg van de vroegere bemesting?

Uit deze vaststellingen komen gedachten op als:

- Laten wij de plaatselijke verbossing haar gang gaan ?
- Houden wij het verschijnsel glijdende oever met pioniervegetatie in stand ? Zo ja, hoe dan wel?
- Bouwen wij een overgangsvegetatie op van eerder droog grasland naar vochtige glijdende oever ?
- Zij wij tevreden met de eutrofe tot mesotrofe kwaliteit van het water? Zijn er Poelslak of Posthoornslak te vinden? Waterschorpioen? Welke soorten zijn indicatief voor de geschapen biotoop?
- Plas 1 blijkt sneller te verlanden dan plas 2 (Lisdodde – Riet)

Intussen wordt er toch een aanvang gemaakt met een beheer:

- plaatselijk worden op de oever kleine tot ca 2 m² grote “nieuwe” kale plekken gemaakt.
- Er wordt verschrallend gemaaid.
- De plaatselijke verbossing wordt afgeremd zonder grondverzet.
- Er wordt evenwel zo weinig mogelijk gedaan.
- Het deel tussen de Dijkbaan en de eerste plas wordt begraaasd door schapen.

Facit : Een “educatief reservaat”, dat zeker, wat oever en plas betreft de verwachtingen overtreft.

Literatuur

ARTS, T. (1983). *Trematodon ambiguus* (Hedw.) Hornsch. (Musci) in het natuurreservaat De Zegge te Geel (prov. Antwerpen, België), *Dumortiera* 27, p. 17-22.

DE ZUTTERE, P. (2002). *Trematodon ambiguus* (Hedw.) Hornsch. Découvert dans une autre localité récente, en Campine anversoise, *Nowellia bryologica* 23 : p 15-18.

HEYLEN, O., JANSSENS, C. & GYSELS, J. (2001). Over de reanimatie van Stekelhauwmos (*Anthoceros caucasicus* Steph.) en andere hauwmossen, *Wielewaal* 67, p 13-14.

STIEPERAERE, H. (2002). *Anthoceros caucasicus* reeds in 1885 in de moerassen bij Geel, *Dumortiera* 79, p 25.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: een (toekomstige) hotspot voor lichenen?

Dries Van den Broeck

Na het lezen van het boekje van Bert Vanholen over de epifytische macrolichenen in het Brussel Hoofdstedelijk Gewest wou ik zelf de toestand ter plaatse gaan bekijken (Vanholen 2000).

Op 20/04/2004 vond ik in de Nelle Melba laan te Anderlecht op de daar aanwezige lindes een uitbundigere korstmosflora dan wij in de Provincie Antwerpen gewoon zijn. Niet minder dan 30 lichenen konden genoteerd worden. Niet dat deze allemaal even uitzonderlijk waren maar er konden toch een paar pareltjes uit opgediept worden. De belangrijkste vondst betrof *Xanthoria ulophyllodes*. Tot nog toe was deze enkel gevonden in het Ardens en het Lotharings fytogeografisch district (Sérusiaux et al. 2003). Er waren opvallend veel exemplaren van *Physcia dubia* en *Melanelia glabratula* aanwezig. Er werd ook één exemplaar van *Parmelina tiliacea* gevonden.

Op 22/04/2004 bekeek ik de esdoorns in de Felix Paulsen laan. Ook deze waren rijkelijk begroeid. In totaal herbergden deze 25 soorten lichenen waaronder *Melanelia exasperatula*. *Candelaria concolor* was frequent aanwezig. Er werd ook één exemplaar van *Physcia stellaris* gevonden.

Met dank aan Laurens Sparrius voor de constructieve commentaar en voor de hulp bij het determineren van *Xanthoria ulophyllodes*.

Literatuur

SÉRUSIAUX E., DIEDERICH P., ERTZ D. & VAN DEN BOOM P. (2003). New or interesting lichens and lichenicolous fungi from Belgium, Luxembourg and northern France. IX. *Lejeunia*, N.S. 173. 48 p.

VANHOLEN B. (2000). Epifytische macrolichenen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. *Scripta Botanica Belgica* 26. 60 p.

Excursies Lichenen

Dries Van den Broeck

Ook dit voorjaar gaan er nog enkele lichenen excursies door onder leiding van Dries Van den Broeck in samenwerking met Natuurpunt-Studie en de Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie:

21/05 10h Limburg: Achelse Kluis (Abdij)

12/06 9h30 Geel, Kerk Markt

18/06 9h30 Kerk 's Gravenwezel

03/07 10h West-Vlaanderen Kerkhof Blankenberge

Meer informatie i.v.m. deze lichenenexcursies is verkrijgbaar bij Dries Van den Broeck per mail op korstmossen@natuurpunt.be of telefonisch op 03/888 92 45.

De mosflora van het Zevenbergenbos (Ranst, provincie Antwerpen)

Juul Slembrouck, Chris Janssens

Het rijke boscomplex Zevenbergenbos-Muizenbos-Maas en Moor bevindt zich op dagzomende, kalkhoudende, tot kalkrijke bodems. Vandaar dat de leden van de zogenaamde Tweede Antwerpse School (De Langhe, Van Rompaey, Hostie..) destijds een voor de streek vrij uitzonderlijke plantenrijkdom aantroffen, met o.a. Heelkruid (*Sanicula europaea*) en de roem van het bos uitdroegen.

In 1977 publiceerde Geert De Blust een situatieschets van de vegetatie. Jarenlang werden er jammer genoeg veel streek-, bodem- en biotoopvreemde boomsoorten aangeplant op onnatuurlijke wijze, samen met een overvloed aan *Rhododendron ponticum*.

Een mossenonderzoek werd reeds gedaan in oktober 1984 door de Vlaamse Werkgroep Bryologie & Lichenologie, vanaf 1995 eveneens door een 14-tal mossenliefhebbers. Deze laatsten noteerden eind april 1999 bovendien een 20-tal voorjaarsbloeiërs in het reservaatgedeelte (begreppeld nat gedeelte ten westen van de hoofdwandelweg).

We vonden in dit imposante boscomplex een brede waaier aan biotopen: een bos op beekalluvium, nat en overbemest grasland (met penningkruid en veel Puntmos), een pijnbos (hoofdzakelijk met Grove den [*Pinus silvestris*]) met interessante bospaden, een aangeplant beukenbos, steilrandjes met N-expositie met Geel knolpeermos (*Pohlia lutescens*), stobben en liggend dood hout, met mos begroeide bomen en struiken, een namaak-Lourdesgrot (buiten het reservaat) met een fraai ontwikkelde populatie van Gewoon zijdemos (*Homalothecium sericeum*).

Op de overgang naar de drogere bodems stond eertijds een Essen-lepenbos. Na een kaalslag werd dit hogergelegen deel terug opgeplant, maar met Populier. De verbraming sloeg toe. Maar momenteel komen de oorspronkelijk gemeenschapvormende soorten van het Faxino-Ulmetum terug te voorschijn en overeenkomstig beheerd.

Resultaten van het onderzoek.

1984 : Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie . Voorbereidende wandeling 7/10 met 2 deelnemers, reguliere wandeling met 10 deelnemers 14/10 (Büscher 1988).

1995-1999 : het "F.O.N." afdeling mossen" (sedert 1995) 14 zoekers.

Voor 1998 werd de biotoop als "oud eikenbos en alluvium" voorgesteld. Drie bezoeken waren voorzien, maar de tegenspoed - het erg natte weer en een aantal niet inpasbare vorstdagen - gooiden het programma duchtig overhoop. De laatst geplande excursie kwam in het voorjaar terecht (30/4/1999), precies in de periode, waarin de kruidlaag van het Alno-Padion haar optimale ontwikkeling kent en wat niet in "aantal mossen" werd gevonden, werd gecompenseerd door een stoet van niet minder dan een twintigtal voorjaarsbloeiërs, die er mochten zijn als Muskuskruid,

Bosanemoon, Slanke sleutelbloem, Gele dovenetel, Boszegge, Speenkruid, Sneeuwkllokje, Heelkruid, viooltjes, Eénbes, Bosgierstgras e.a.

In 1984 was er nog slechts sprake van een “vrijwillig reservaat”, in het begreppeld en dus erg nat deel ten westen van de hoofdwandelweg. De wandeling liep toen zowat overal, terwijl het onderzoek van 1998-9 strikt het huidig reservaat betreft, behalve ... zie eventjes verder.

Vrijwel alle “biotopen” kregen nu een bezoekje :

- bos op beekalluvium
- nat (overbemest) grasland met Penningkruid en veel Puntmos
- pijnbos met Gewone pijn ofte Grove den;
- bospaden in deze pijnbossen
- aangeplant beukenbos
- steilrandjes aan de Schawijkstraat met Noord-expositie met o.m. het Geel knolletjespeermos
- de stobben en het liggend dood hout
- de met mossen begroeide bomen en struiken
- de imitatie-grot-van Lourdes, die wèl buiten het reservaat ligt, maar er stond toch zo'n fraaie ontwikkeling van Gewoon zijdemos op, dus ...

Open doekje voor Vera: zij alleen is écht overal grondig aan het zoeken geweest. Zij haalde de *Plagiotheciums* en de *Calypogeia's* er uit. Soms was zij zelf wel eens zoek ...

Legenda :

Kolom 1 : Voorbereidende wandeling 7/10/1984

Kolom 2 : Vlaamse Werkgroep Bryologie, 14/10/1984, hokken C5-31-11 en C5-31-12

Kolom 3 : F.O.N. 20/10/1998-10/11/1998, hok C5-31-12

Kolom 4 : F.O.N. 20/10/1998, hok C5-31-11 (x), C5-21-34 (°)

Kolom 5 : F.O.N. 10/11/1998-28/3/1999, hok C5-31-11 (Alno-Padion)

Kolom 6 : F.O.N. 28/3/1999, hok C5-31-12 grasland

Kolom ef : niet obligate (°) en obligate epifieten (x)

Kolom ex : grot – vooral steenbewonende mossen (“epilyten”)

Kolom t : terrestrisch aangetroffen

Kolom g : graslandsoorten

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1	2	3	4	5	6ef	gr	el	t	g
Levermossen											
<i>Calypogeia fissa</i>	Moerasbuidelmos			x		x					x
<i>C. neesiana</i>	Bergbuidelmos		x								x
<i>Chiloscyphus pallescens</i>	Boslippenmos		x			x					x
<i>Conocephalum conicum</i>	Kegelmos		x	x							x
<i>Lophocolea bidentata</i>	Gewoon kantmos	x	x	x							x
<i>L. heterophylla</i>	Gedrongen kantmos	x	x	x							x
<i>Marchantia polymorpha</i>	Parapluitjesmos	x	x	x	x						
<i>Pellia epiphylla</i>	Gewoon plakkaatmos	x	x	x							x

cruciata komen er maar spaarzaam en sporadisch voor. (Zie ook bij Dirkse & Kruysen 1993). *Cirriphyllum piliferum* is door de recreatiedruk in het bos van Ranst uitgeroeid en samen met deze soort ook in zijn buurt groeiende orchideeën *Listeria ovata* (Grote keverorchis) en *Dactylorhiza maculata* (Gevlekte orchis). Ten behoeve van de vele wandelaars loopt daar nu een met steenpuin verharde weg. De menselijke wensen blijken altijd nog iets meer waarde te hebben dan orchideeën...

Terrestrische soorten werden véél en in diverse omstandigheden aangetroffen. Langs de wegranden stond *Polytrichum formosum* in uitbundige fertiele populaties. De meer gewone soorten als *Eurhynchium praelongum*, *Scleropodium purum* en *Rhytidiadelphus squarrosus* werden gevonden op de min of meer open plaatsen of naargelang de soort op de stobben of op het liggend dood hout. Over het algemeen vonden we kleine hoeveelheden van de terrestrische soorten.

Hier en daar vergezelt *Plagiomnium undulatum* in redelijke hoeveelheden *Fissidens* op naakte kleibodems, in gezelschap van *Eurhynchium hians*. De vier soorten *Plagiothecium* werden slechts gevonden in kleine hoeveelheden.

Fraai ontwikkeld daarentegen is *Conocephalum conicum* langs de natte bospaden, maar ook de beide *Fissidens*-populaties in het natte Alno-Padion waren mooi om te ontdekken.

In 1984 vond Theo Arts slechts een spaarzaam toefje *Dicranum montanum*, maar in 1999 aangetroffen in rijke hoeveelheden op veel boomvoeten en kromme stammen van eik in de onmiddellijke omgeving.

De inventarissen van 1984 en 1999 (reservaatsgedeelte) even naast elkaar :

Levermossen	Bladmossen	
4	21	1984 voorbereidende wandeling
7	27	1984 één excursie
7	44	1998-1999 twee herfst- en één lentewandeling

In vergelijking met 1984 werden er 23 nieuwe soorten gevonden, doch 7 soorten werden niet teruggevonden. De 16 nieuwkomers vonden we in het gedeelte dat in 1984 niet is bezocht (nl. in het vroeger ontoegankelijk oude bosgedeelte van het reservaat gelegen ten oosten van de hoofdwandelweg). Het verbeterd resultaat door verhogen van de graad van onderzoek komt hier goed tot uitdrukking.

Bedenkingen tot slot.

Het laagtepunt in ons onderzoek was wel het Alno-Padion ten westen van de hoofdweg dat eertijds werd gekapt en opgeplant met Populier. De terug opkomende gebiedseigen houtige opslag was nog jong om goede “draagplanten” te leveren (het populierenbestand was in 1984 vermoedelijk maar een twintigtal jaar oud). Wij vonden in dat bestand slechts 2 soorten levermossen en 14 soorten bladmossen (inbegrepen *Orthotrichum diaphanum* en een niet gedetermineerde soort *Orthotrichum*).

Het oude natte bos ten oosten van de hoofdwandelweg is iets beter gestoffeerd met twee soorten *Fissidens* en *Eurhynchium striatum*. Wanneer de struiklaag zich zal

hersteld hebben en een zekere leeftijd zal bereiken, zullen we gevoelig meer epifyten kunnen verwachten. De vroegere opruiming van dood hout met groter volume, vermindert het aantal microklimaten en is oorzaak van meer beperkte mosflora (Siebel 1999).

Het nat grasland nabij de zogenaamde "Grot van Lourdes" herbergde slechts een 5-tal soorten. Ook het aanbod van vaatplanten was er beperkt vermoedelijk door acute overbemesting.

Onderzoekers

14 deelnemers in 1999 :

Marie-Claire Bottu (Sint-Truiden), Lyvia Hendrickx (Brasschaat), Chris Janssens (Herentals), Marleen Mertens (Aarschot), Vera Tetsch (toen nog Vorselaar), Maria Van Reijen (Laakdal), Hubert De Meulder (Hoboken), Karl Hellemans (Schilde), Hilaire Geers (Schoten), Willy Sas (Rumst), Juul Slembrouck (Deurne), Jean van Loock (Kessel), Francois Van Uffelen (Schilde), Nico Wijsmantel (Boom).

Er werden 14 soorten in het Herbarium van Meise gedeponneerd. In de herbaria van de deelnemers bevinden zich verscheidene soorten.

Literatuur

DE BLUST, G. (1977). Het boscomplex van Ranst, een natuurmonument, *De Krijter* 12:3, p. 50-61.

BÜSCHER, PH. (1988). Excursie naar het domein Zevenbergen te Ranst, *Muscillanea* 7, p 25-29.

DIRKSE, G.M., & KRUIJSEN B.W.J.M. (1993). Indeling in ecologische groepen van Nederlandse blad- en levermossen, *Gorteria* deel 19:1, p. 1-29.

SIEBEL, H. (1999). Soortenrijkdom van mossen in relatie tot bosbeheer, *Nederlands Bosbouw tijdschrift* 71 maart/april. P. 69-73.

WESTHOFF, V. & DEN HELD A.J. (1969). *Plantengemeenschappen in Nederland*, Thieme, 324 p.

De Wijngaardberg (Wezemaal, provincie Brabant), onder de loep van de bryologen.

Juul Slembrouck

Verslag van twee excursies van het F.O.N. (Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud), afdeling mossen en lichenen.

Inleiding

Tot dit onderzoek aan mossen en korstmossen werd besloten, toen wij kennis kregen van de bijdrage in het tijdschrift M & L door Tom Avermaete e.a. (1999).

Luc Vervoort, aangesproken door Marleen, vestigde de aandacht op de holle weg en de slenk in de omgeving van 'Everveld'. Als voorbereiding ging Marleen zelf op zoek naar de mogelijkheid om zonder tijdverlies de beroemde ijzerzandstenen 'wijn'-muur te bereiken. Deze drie 'biotopen' bevinden zich nagenoeg in hetzelfde IFBL-km hok

d5-45-13 op de topografische kaart Aarschot/Scherpenheuvel 24/7-8, met 'Wijngaardberg' aangeduid. Voor de geschiedenis en de algemene bodemkunde verwijzen wij naar de voormelde bijdrage. Maar ook de laagstam-appelakkers en een verlaten, voormalige perzikboomgaard op de helling kregen een bezoek.

De holle weg

De aan erosie onderhevige hellingen vormen blijkbaar vooral een goede standplaats van *Plagiothecium nemorale* (Groot platmos) en voor *Pseudotaxiphyllum elegans* (Pronkmos). Voorts was de holle weg eerder soortenarm. Epifyten bleken zeldzaam en lichenen behoudens *Lepraria incana* onbestaande.

De slenk

De 'slenk' bleek i.t.t. de holle weg vrij rijk aan soorten. Steilrandjes, oude stobben, grasland, overschot van de vroegere bebossing enz. leverden heel wat soorten op. Aangezien de boomlaag – veelal eertijds aangeplante biotoopvreemde soorten als Amerikaanse eik en Robinia – nog maar net is opgeruimd en er een eerste jaar aan begrazing wordt gedaan, treft men er mossen en lichenen van diverse biotopen aan, gaande van bos tot grasland en van akkers. Stikstofrijke omstandigheden, als gevolg van de Robinia-begroeiing leiden tot nog toe tot banalisering van de moslaag. Daar, waar deze nitrificatie niet optreedt, werden fraaie en uitbundige ontwikkelingen van *Diphophyllum albicans* (Schijinnerflevermos) en een mooie pluk van de 'aandachtssoort' *Eurhynchium striatum* (Geplooid snavelmos) gevonden. (Bezoek 14-12-1999).

De zuidelijke hellingen

Beide bezochte delen hebben een noord-expositie op tamelijk steile hellingen. Men was dus benieuwd wat de zuidelijke hellingen met de oude terrassen en de ijzerzandstenen 'muur' zouden opleveren en of er verschillen in de structuur zijn. Daar vallen onmiddellijk de uitbundige populaties van *Aulacomnium androgynum* (Gewoon knopjesmos) op, op een enkele uitzondering na, allen terrestrisch en 'mineraal' (op de blote grond). Ook zeer flinke ontwikkelingen – eveneens terrestrisch – van fertiele *Brachythecium velutinum* (Fluweelmos) en van *Fissidens bryoides* (Gerand vedermos) vielen de onderzoekers op. Tot de sterk aanwezige soorten aan beide kanten kan men *Atrichum undulatum* (Groot rimpelmos) rekenen (Bezoek 1-2-2000).

De boomgaarden

De boomgaarden leverden slechts weinig nieuws op. *Tortula truncata* (Gewoon kleimos) en *Eurhynchium hians* (Kleisnavelmos) werden tussen andere, eerdere banale soorten in een verwaarloosde (voormalige ?) perzikenboomgaard opgeraapt. Ijverig zoekend naar andere akkersoorten leverde voor de laagstam-akkers niet veel meer op dan *Brachythecium rutabulum* (Gewoon dikkopmos) en niet nader te determineren Knikmossoorten op, terwijl *Bryum rubens* (Rood knolknikmos) – ook een akkersoort – daarentegen vrij veel op eroderende zuidelijke hellingen werd gevonden. Na veel zoeken kwam eindelijk het verwachte *Sphaerocarpos texanus* (Gerand blaasjesmos) in de verlaten boomgaard opdagen.

De verlaten wijngaardterrassen zijn nu begroeid met vrijwel uitsluitelijk Robinia en Amerikaanse eik met verlies van alle mossoorten op *Dicranella heteromalla* (Gewoon pluisjesmos) na, maar ook met totaal verlies aan enige kruidige ondergroei, te noemen waard. Als je bovendien nog voor deze droge, warme kant van de Wijngaardberg staat, dan blijft er niet veel meer op te rapen. Enig soelaas kregen de onderzoekers aangeboden door de bloeiende Gaspeldoorn.

Legenda tot de tabel :

Kolom 1 : holle weg en omgeving

Kolom 2 : noordelijke helling

Kolom 3 : zuidelijke helling

Kolom 4 : boomgaard

Kolom 5 : 'de muur'

A= aandachtsoort

M = microscopisch nazicht Juul Slembrouck en gedeponerd in de Nationale Plantentuin te Meise

DDB = in herbarium van Dirk De Beer

! = veel voorkomend

- = eerder zeldzaam aangetroffen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1	2	3	4	5
Levermossen						
<i>Calypogeia fissa</i>	Moerasbuidelmos	x	x	x		
<i>C. muelleriana</i>	Gaaf buidelmos		x	x -		
<i>Cephalozia bicuspidata</i>	Gewoon maanmos		x	x		
<i>Cephaloziella divaricata</i>	Gewoon draadmos		x	x		x
<i>Diphophyllum albicans</i>	Nerflevermos	x	x !			
<i>Frullania dilatata</i>	Helmroestmos			x -		
<i>Gymnocolea inflata</i>	Broedkelkje			x		
<i>Lophocolea heterophylla</i>	Gedrongen kantmos			x		
<i>Marchantia polymorpha</i>	Paraplutjesmos	x				
<i>Pellia epiphylla</i>	Gewoon plakkaatmos	x				
<i>Riccia sorocarpa</i>	Klein landvorkje	x -				
<i>Sphaerocarpos texanus</i>	Gerand blaasjesmos				x	
Bladmossen						
<i>Amblystegium serpens</i>	Gewoon pluisdraadmos	x -		x	x	x
<i>Atrichum undulatum</i>	Groot rimpelmos	x -	x !	x !		
<i>Barbula convoluta</i>	Gewoon smaragdsteeltje			x		
<i>B. unguiculata</i>	Kleismaragdsteeltje			x		
<i>Brachythecium albicans</i>	Bleek dikkopmos			x		
<i>B. rutabulum</i>	Gewoon dikkopmos	x	x	x	x	x
<i>B. salebrosum</i>	Glad dikkopmos		x			
<i>B. velutinum</i>	Fluweelmos			x !		
<i>Bryum argenteum</i>	Zilvermos	x		x		
<i>B. barnesii</i>	Geelkorrelknikmos			x		
<i>B. capillare</i>	Gedraaid knikmos			x	x	
<i>B. dichotomum</i>	Grofkorrelknikmos				M !	

<i>B. rubens</i>	Roodknolknikmos			x !		
<i>Campylopus introflexus</i> A	Grijs kronkelsteeltje			x !		x
<i>C. pyriformis</i>	Breekblaadje	x	x			
<i>Ceratodon purpureus</i>	Gewoon purpersteeltje	x	x	x	x	x
<i>Dicranella heteromalla</i>	Gewoon pluisjesmos	x		x		x
<i>D. staphylina</i>	Knolletjesgreppelmos	x	x			x
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	Gewoon sikkelsterretje	x		x		x
<i>Dicranum montanum</i>	Bossig gaffeltandmos	x				DDB
<i>Eurhynchium hians</i>	Kleisnavelmos				M	x
<i>E. praelongum</i>	Fijn laddermos	x		x	x	
<i>E. striatum</i>	Geplooid snavelmos				M	M
<i>Fissidens bryoides</i>	Gezoomd vedermos		M !	M		
<i>Funaria hygrometrica</i>	Gewoon krulmos	x		x		
<i>Grimmia pulvinata</i>	Gewoon muisjesmos		x -	x		x
<i>Homalothecium sericeum</i>	Gewoon zijdemos	x	x -			
<i>Hypnum cupressiforme</i>	Gewoon klauwtjesmos		x	x		x
<i>Hypnum jutlandicum</i>	Heideklauwtjesmos		x	x		x
<i>Mnium hornum</i>	Gewoon sterrenmos	x !		x		
<i>Orthodontium lineare</i>	Geelsteeltje	x				
<i>Orthotrichum affine</i>	Gewone haarmuts			x -		
<i>O. anomalum</i>	Gesteelde haarmuts	x		x		x
<i>O. diaphanum</i>	Grijze haarmuts	x				x
<i>O. speciosum</i>	Ruige haarmuts	x				DDB
<i>O. stramineum</i>	Bonte haarmuts			x		DDB
<i>Plagiomnium affine</i>	Rondboogsterrenmos	x -				
<i>Plagiothecium denticulatum</i>	Glanzend platmos			M		
<i>P. laetum</i> incl. fa. <i>curvifolium</i>	Klein platmos		x	M		
<i>P. nemorale</i>	Groot platmos	M !				
<i>Pleurozium schreberi</i>	Bronsmos		x -			
<i>Pogonatum aloides</i>	Gewone viltmuts		x -			DDB
<i>P. nutans</i>	Gewoon peermos	x	x	x		x
<i>P. wahlenbergii</i>	Bleek peermos			x -		
<i>Polytrichum formosum</i>	Fraai haarmos		x	M		x
<i>P. juniperinum</i>	Zandhaarmos			x		
<i>P. piliferum</i>	Ruig haarmos					x !
<i>Pseudocrossidium revolutum</i>	Opgerold smaragdsteeltje					DDB
<i>Pseudoscleropodium purum</i>	Groot laddermos		x			
<i>Pseudotaxiphyllum elegans</i>	Gewoon pronkmos	x	x	x !!		x
<i>Rhynchostegium confertum</i>	Boomsnavelmos	x	x			
<i>Rhytidadelphus squarrosus</i>	Gewoon haakmos		x -			
<i>Schistidium apocarpum</i> s.l.	Gewoon achterlichtmos		x -	x		x
<i>Syntrichia intermedia</i>	Violetsterretje		x			
<i>Tortula muralis</i>	Gewoon muursterretje			x		x
<i>Tortula truncata</i> var <i>truncata</i>	Gewoon kleimos			M	x	
<i>Ulota bruchii</i>	Knotskroesmos			x -		

Bespreking

Twee excursies van elk ca 3 uur op slechts een deel van de Wijngaardberg geven geen volledig beeld van de cryptogamen die daar voorkomen. Wanneer echter op lange stroken bewandelde delen (laagstamboomgaard, wijnmuur, terrassenhelling met Robinia en Amerikaanse vogelkers ...) geen nieuwe soorten worden opgeraapt, noch zelfs naar mossen tout court gezien, dan neigt de inventaris toch naar een representatief geacht pakket soorten toe van het bewandeld terrein.

Hoofdbrok van soorten

Wat de holle weg betreft, daar ontbreekt het afgetekend biotoop-beeld. Wel telt men in de strikte omgeving van de holle weg zelf (kolommen 1 en 2) de meeste levermossen aan, in soortenaantal en ook in hoeveelheden. Van de mossen in de slenk aangetroffen, bleken er 7 zeldzaam voor te komen en 3 héél veel; op de zuidflank 3 zeldzaam voorkomende levermossen, voorts 2 sporadisch, beide de enige obligaat voorkomende epifyten, maar (buiten de met exoten begroeide oude terrassen) 6 soorten in flinke hoeveelheden. Wat onevenwichtig?

Aan gemeenschappen gebonden?

Zowel in de slenk met noordexpositie als op de hellingen met zuidexpositie overheersen de karakteristieke soorten van ecologische groep H41 – soorten van struwelen en bossen op vochtige, voedselarme, zure bodem – en groep H61 – soorten van struwelen en bossen op droge, voedselarme, zure bodem (Dirkse & Kruijsen 1993), beide groepen van ondergroeisorten, zo'n 18 in totaal. Dit komt ruwweg overeen met de potentieel natuurlijke vegetatie (P.N.V.) Eikenbos, dan wel Eiken-berkenbos. Nu is dit beeld sterk versluierd, zoniet helemaal vernield door de invloed van de grote aantallen Robinia en Amerikaanse vogelkers. Voor een beschermd landschap, deels natuurreservaat, dringt zich twijfelloos een omvormingsbeheer op! Maar ook de onder sproeistoffen kreunende laagstamboomgaarden zijn een geologisch en cultureel erfgoed *onwaardig*.

Wat de op de 'wijnmuur' aangetroffen mossensoorten betreft (kolom 5) is de zaak minder duidelijk. Typische heidesoorten als *Hypnum jutlandicum* en de heidepioniersoort *Polytrichum piliferum* komen er naast, de epifyt *Dicranoweisia cirrata* (*hier epilytisch !*) voor, die als epifyt elders slechts sporadisch is gevonden. Ook de steenminnende soort *Grimmia pulvinata* behoort daar tot die groep. Wij noteerden 22 soorten op de muur, inbegrepen het goed tegen droogte bestand levermosje *Cephalozia bicuspidata*, dat met veel broed in de spleten van de ijzerzandstenen muur werd ontdekt. Van broed gesproken: ook het overigens aldaar niet zoveel voorkomende levermos *Lophocolea heterophylla* werd èn met broed èn met zich uit broed ontwikkelende plantjes gevonden. Dit verschijnsel doet zich wel meer voor, als het Gekroesd kantmos zich op enigszins stenig substraat waagt te vestigen. Voor het overige is er van epifyten en ergo van epifytengemeenschappen vrijwel geen sprake, mogelijk een gevolg van de eerder lage gemiddelde luchtvochtigheid. Maar toch 5 soorten *Orthotrichum*, zij het ook, dat zij de kwalificatie 'sporadisch' nauwelijks overschrijden.

Het verheugde ons te zien, dat aanstalten werden gemaakt om de ijzerzandstenen muur zoniet enigszins te herstellen, dan toch te onderhouden. Het is te hopen, dat de met mos begroeide 'dekstenen' (door zorgvuldige herplaatsing) de muur zullen blijven bekronen !

Facit

1. Onze inventaris nodigt tot aanvulling door verder onderzoek uit ! Het westelijk deel van de Wijngaardberg (d5-44-44) is helemaal niet onderzocht.
2. Van de opgeraapte soorten zijn er na microscopisch nazicht, 12 exciccata in het herbarium van de Nationale Plantentuin gedeponerd. In het herbarium van Dirk zijn 5 soorten opgenomen.

Deelnemers

Lyvvya Henderickx (Brasschaat), Chris Janssens (Herentals), Agnes Ligtoet (Antwerpen), Marleen Mertens (Aarschot), Vera Tetsch (toen nog Vorselaar), Gaby Viskens (Antwerpen), Jos Bruers (Antwerpen), Dirk De Beer (Antwerpen), Hilaire Geers (Schoten), Karl Hellemans (Schilde), Willy Sas (Rumst), Jean Van Look (Kessel), Francois Van Uffelen (Schilde), Nico Wijsmantel (Boom), Juul Slembrouck (Deurne-Antwerpen)

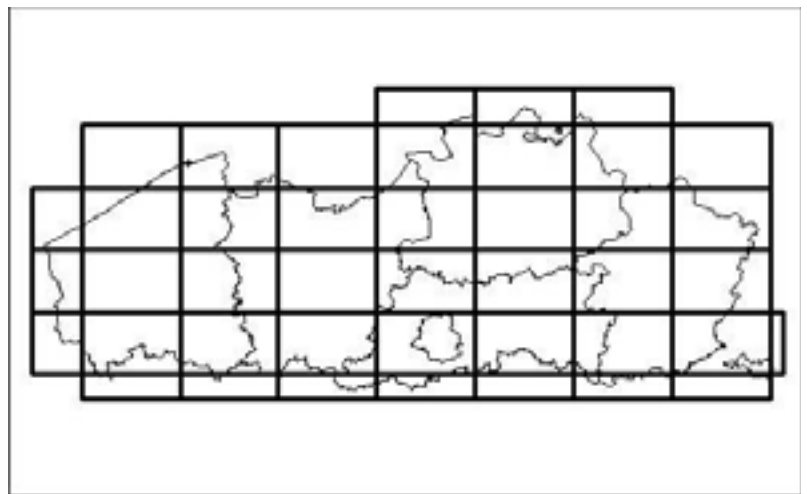
Literatuur

AVERMAETE, T., MINNEN, B., VAN ERMEN E. & BOLLEN W. (1999). De Wijnmuur van Wezemaal, unieke getuige van een wijnbouwproject uit de vroege 19^e eeuw, in *M & L* 18/4, p. 41-64, geïllustreerd.

Dirkse G.M. & Kruijzen B.W.J.M. (1993). Indeling in ecologische groepen van Nederlandse blad- en levermossen, in *Gorteria* 19, p 1-29.

Nieuwsbrief PLANTEN

5e jaargang, nr. 2
april 2005

natuurpunt
Studie

Plantenwerkgroepen Natuurpunt

In het Vlaamse land zijn tientallen plantenwerkgroepen actief binnen natuurpunt. Zij organiseren i.s.m. de natuurvereniging talloze planten excursies. De meeste excursies staan ook open voor beginners. Er wordt normaal expliciet aandacht besteed aan educatie (zeker in het kader van de provinciale werking).

Veel werkgroepen doen aan inventarisatie op kilometerschaal (via het 'IFBL-raster' dit in het kader van atlasprojecten. Een reeks werkgroepen spitst zich evenwel toe op de studie en inventarisatie van gebieden zoals biotopen en reservaten. Tijdens een aantal activiteiten van de werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud wordt zelfs zeer nadrukkelijk aan vegetatiekunde gedaan (vegetatie-opnamen). U hebt als vrijwilliger de kans om hieraan actief deel te nemen en bij te leren.

Informatie inventarisatie & monitoring:

Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Coördinatoren
Cel planten, mossen, lichenen, fungi
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen

tel. 015/29.72.73
fax. 015/42.49.21 (tav. Studie)

e-mail:
planten@natuurpunt.be

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud

Voorzitter:
Erik Molenaar
Ferdinand Coosemansstraat 24
2600 Berchem
tel. 03/218.59.69

e-mail
erik.molenaar@skynet.be

fon-o-foon 0474/35.53.69

FON-Website:
<http://users.skynet.be/fon/>

Website (algemeen):
<http://www.natuurpunt.be>
(cfr. natuurstudie)

Nationale Werkgroep Botanie

Voorzitter:

André Van den Bergh
Vitsgaard 9
1745 Opwijk
tel. 052/35.05.18
GSM 0472/ 68.83.35

e-mail:
andrevandenbergh@scarlet.be

NWB

Vergeet uw eigen bijdrage aan de
Nieuwsbrief Planten niet!

Kalender Regionale Werkgroep Botanie
Allium – Denderstreek (en aanpalende gebieden)

Peter Tolleneer

2004 was een fijn jaar en we hebben weer leuke, en interessante botanische vondsten mogen doen.

Maar we zitten niet stil en hebben intussen het inventarisprogramma voor 2005 samengesteld. Dat het weer boeiend gaat worden kan je zelf komen meebeleven.

Zoals je kan zien op bijgevoegde kalender gaan we dit jaar weer in de streek van Berlare inventariseren, op uitzondering van Hanaarden dat deels hier in de Aalsterse deelgemeente Moorsel ligt en een stuk op Wieze.

Er zijn ook nog de aanvragen van conservators van onze reservaten in de denderstreek die eens beroep zullen doen om op een nog te bepalen woensdagavond eens een perceel of stuk van hun gebied te gaan strepen. Eric De Block voor reservaat de Valier in Liedekerke en Guido Van Rossem voor reservaten de Keelman en Den Dotter van groot Haaltert namen reeds mondeling contact op met ons.

Dus noteer alvast de volgende vastliggende data van de kalender in uw agenda.

DATUM	Km HOK	PLAATS EN TOPONIEM	BEGIN/EINDE
Zondag 03 april 2005	d3-37-11	Berlare / Marculfusbron	8.30-12.00
Zondag 17 april 2005	d4-41-13	Wieze-Moorsel / Hanaarden	8.30-12.00
Zondag 01 mei 2005	d3-37-22	Berlare / Overheet	8.30-12.00
Zondag 15 mei 2005	d3-37-23	Berlare / Paardebroek	8.30-12.00
Woensdag 25 mei 2005	d3-28-33	Berlare / Waterhoek	18.30-22.00
Woensdag 01 juni 2005	d3-37-11	Berlare / Marculfusbron	18.30-22.00
Woensdag 08 juni 2005	d4-41-13	Wieze-Moorsel / Hanaarden	18.30-22.00
Woensdag 15 juni 2005	d3-37-22	Berlare / Overheet	18.30-22.00
Woensdag 22 juni 2005	d3-37-23	Berlare / Paardebroek	18.30-22.00
Woensdag 29 juni 2005	d3-28-33	Berlare / Waterhoek	18.30-22.00
Woensdag 03 aug. 2005	d3-37-11	Berlare / Marculfusbron	18.30-22.00
Zondag 21 aug. 2005	d4-41-13	Wieze-Moorsel / Hanaarden	8.30-12.00
Zondag 04 sept. 2005	d3-37-22	Berlare / Overheet	8.30-12.00
Zondag 18 sept. 2005	d3-37-23	Berlare / Paardebroek	8.30-12.00
Zondag 09 okt. 2005	d3-28-33	Berlare / Waterhoek	8.30-12.00

Plaats van afspraak is telkens de parking van het stedelijk kerkhof aan de Leo De Bethunelaan te Aalst. Op woensdag spreken we af om 18h30, voor de zondag excursies verwachten we je om 8h30.

De excursies staan onder leiding van Paul Van den Bremt, Peter Tolleneer, Walter Tolleneer en Laurent Annaert.

Meer informatie is verkrijgbaar via Peter Tolleneer, Eiland 35, 9450 Haaltert, 053/84 00 27 of per mail via Allium@belgacom.net

Activiteiten Plantenwerkgroep Afdeling Klein-Brabant 2005

Ronny Segers

Telkens wordt een hok van 1 km² onderzocht en worden de waarnemingen aangestreept, met bijzondere aandacht voor determinatiekenmerken. Monitoring-excursies spelen zich af op perceelsniveau. Beginners, (ex-)cursisten, freaks van allerlei slag, iedereen is welkom, behalve km-vreters, want het aantal gevonden soorten staat omgekeerd evenredig met het tempo (meestal tussen 100 tot 200 soorten per halve dag).

Kom mee kijken, leren, genieten ...

2005 staat in het teken van hokken met nog weinig waarnemingen, of waarvan in het verleden nog maar een klein deel is bezocht.

- zondag 24 april : Scheldeschorre, dijk en stukje beboste polder (c4-54-12); afspraak : Hingene (Bornem), einde Notelaardreef om 9h30
- zondag 8 mei : Landbouwgebied in Sint-Amands (d4-23-14); afspraak : Sint-Amands, boerenkrijgmonument te Larendries om 9h
- zondag 5 juni : Scheludedijk en schorren + Weertse polder (d4-12-21); afspraak : Weert (Bornem), Molenstraat, aan de overzet naar Driegoten om 9h
- woensdag 13 juli : buitenomgeving van De Moeren, tussen Vliet en Moerplas (d4-14-24); afspraak : Kalfort (Puurs), parking Hof van Coolhem, Coolhemstraat, om 19h
- zondag 21 augustus : omgeving Kanaalzone Wintam (dorp en stuk Noordelijk Eiland) (c4-54-42); afspraak : kerk van Wintam (Bornem) om 9h, liefst met de fiets want de verbinding tussen beide hokhelften ligt een eind buiten het hok
- zondag 11 september : omgeving Breendonk-dorp en A12 (d4-25-14); afspraak: kerk van Breendonk (Puurs) om 9h

Laarzen zijn altijd aan te raden, als het kan (lees : bijna steeds) gaan we ook van de wegen af. De wandelingen op zondag eindigen steeds rond 12h, die op woensdagavond met het invallen van de duisternis.

Soms wordt ook aangesloten bij activiteiten van andere plantenwerkgroepen wat verder weg.

Deelname is Gratis

Inlichtingen: Ronny Segers, tel 0477 55 66 38, r.segers@scarlet.be

Kalender Plantenwerkgroep Schijnvallei 2005

Karl Hellemans

De inventarisaties gaan telkens door op een **vrijdagvoormiddag om 9h**, afspraak op de aangeduide afspraakplaats:

We starten met **nieuw aangekochte terreinen van Natuurpunt** om deze voor de eerste maal te inventariseren.

De **eerste** samenkomst is **op vrijdag 22 april om 9h aan de scoutslokalen van Wijnegem in de Koolsveldlaan**, waar we ook vorig jaar de eerste keer afspraken. Van daar gaan we naar de nieuwe terreinen onder begeleiding van Fons Bresseleers. Hoe veel tijd we hieraan zullen besteden is moeilijk uit te maken, maar half mei gaan we zeker de Runtvoort herdoen waar we in 2000 van 09/06 tot 07/07 drie keer naar toe gingen om te inventariseren. Daarna zien we weer verder.

Het is dus moeilijk om een streng getimed schema te maken van onze inventarisaties.

Normaal zal van week tot week precies afgesproken worden waar de plaats van afspraak is en wat we zullen bezoeken.

Wekelijks zetten we deze inventarisatie dan verder zo lang mogelijk. Vorig jaar werd de reeks beëindigd in de eerste week van augustus.

Meer dan ooit is belangrijk wanneer men een week er niet bij was om zich te informeren.

Dit kan bij Hilde Lembrechts, Goudbloemlaan 13, 2970 Schilde, tel 03 353 21 68

E-mail: hilde.lembrechts@skynet.be

Of bij Karl Hellemans, Oude Baan 130 Schilde, tel: 03 383 26 58.

E-mail: karl.hellemans@pandora.be

Kalender 2005 Plantenwerkgroep Noordwest-Brabant

Anne Ronse

zaterdag 16 april Asse, Kasteel Hoogpoort en vallei van Molenbeek en Ijzenbeek, met Nationale Werkgroep Botanie; afspraak om 9h aan het station van Asse. De excursie is normaal voorzien voor gans de dag (picnic meebrengen).

zaterdag 7 mei Kartelobos, afspraak om 9h aan de kerk van Mollem (Asse).

zaterdag 4 juni Merchtem, vallei van de Molenbeek en Lindebeek d4-44-13, afspraak om 13h30 aan de kerk van Rossem (Meise).

zondag 19 juni Droogveld NR en Bettegem, Zellik, afspraak om 14h aan de St-Bavokerk te Zellik (Asse): determinatiesessie en inventarisatie in samenwerking met Natuurpunt afdeling Asse.

donderdag 23 juni Opwijk, Dokkenebos d4-42-32, afspraak om 19h aan de kerk van Opwijk.

zaterdag 2 juli Zemst, Rijkenhoek en Wolfslinde d4-47-31, afspraak om 13h30 aan de kerk van Eppegem.

zaterdag 27 augustus Donkere Ham, Kapelle-op-den-Bos d4-35-42, afspraak om 13h30 aan de kerk van Nieuwenrode.

zaterdag 10 september Droogveld NR en Bettegem, Zellik, afspraak om 13h30 aan de St-Bavokerk van Zellik (Asse).

zaterdag 24 september Opwijk, Tesseshof d4-42-14, afspraak om 13h30 aan de kerk van Opwijk.

Alle excursies duren een halve dag (3 tot 4 uren), behalve op 16 april met de Nationale Werkgroep Botanie. Uiteraard is het die dag ook mogelijk om enkel tot 's middags mee te gaan.

Regenkledij en laarzen worden aanbevolen.

Plantenwerkgroep Duinviooltje

Godfried Warreyn

PWG Westkust noemt voortaan Plantenwerkgroep Duinviooltje en ook onder deze nieuwe naam hebben we dit jaar weer tal van activiteiten.

Uiteraard kan je altijd een flora, loupe een aangepaste schoenen of laarzen meebrengen.

Zaterdag 16 april

Inventaris hok c0-48-32 omgeving Astridpanne, Oostduinkerke

Afspraak: om 9.00 uur op de parking bij de kerk, Oostduinkerke

Zaterdag 30 april

Inventaris hok c1-41-13 Simli-oost, Nieuwpoort

Afspraak: om 9.00 uur op de parking ter hoogte van de St Bernarduskerk langs de Elisalaan te Nieuwpoort

Zaterdag 14 mei

Inventaris hok d1-11-33 omgeving Rode Poort, Eggewaartskapelle

Afspraak: om 9.00 uur op de parking voor de kerk van Eggewaartskapelle

Zaterdag 28 mei

Inventaris hok c0-57-33 Duinzoom en Oosthoek, De Panne

Afspraak: om 9.00 uur op de parking van het zwembad, De Panne

Zaterdag 4 juni:

Inventaris hok d0-16-24 Garzebekeveld Adinkerke

Afspraak: om 9.00 uur voor het NMBS-station van Adinkerke

Zaterdag 11 juni:

Inventaris hok d1-21-42 rond Lampernisse

Afspraak: om 9.00 uur parking voor café Zannekin in Lampernisse

Zaterdag 25 juni:
 Inventaris hok d1-11-21 omgeving Krommegracht-Proostdijkvaart
 Afspraak: om 9.00 uur op parking van NMBS-station Veurne

Zaterdag 16 juli:
 Inventaris hok d0-38-33 rond Gijverinkhove
 Afspraak: om 9.00 uur parking bij de kerk van Gijverinkhove

Zaterdag 30 juli:
 Inventaris hok d0-18-12 rond het NMBS-station van Veurne
 Afspraak: om 9.00 uur op parking van NMBS-station Veurne

Zaterdag 13 augustus:
 Inventaris hok c0-58-22 in duin-polder van Oostduinkerke
 Afspraak: om 9.00 uur op de parking van het kerkhof van Oostduinkerke

Zaterdag 27 augustus:
 Inventarisatie van hok c0-58-32 rond Duinkerkevaart te Koksijde
 Afspraak: om 9.00 uur op de parking van de St Pieterskerk te Koksijde-Dorp

Kalender Plantenwerkgroep Gent

Jean De Prez

nr.	Datum	hok	verzamelplaats	lokatie	thema
1	zaterdag 23 april 2005	D3 42 33	Kerk Melsen	St Jozefkapel	Voorjaarsflora
2	dinsdag 3 mei 2005	D3 42 23	Kerk Schelderode	Schelderodemolen	Voorjaarsflora
3	dinsdag 17 mei 2005	C2 58 42	Kerk Lovendegem	Oostveldkouter	Stadsrandflora
4	donderdag 26 mei 2005	C3 53 41	Kerk Oostakker	Witte Walle / Most	Stadsrandflora
5	dinsdag 31 mei 2005	D3 22 31	Parking Chalet de Maalte Ringvaart / Kortrijksestwg.	Overmeers	Pioniervegetatie
	zaterdag 11 juni 2005	3-dg Remouchamps	Remouchamps	Heid des Gattes	
	zondag 12 juni 2005	3-dg Remouchamps	Comblain-au-Pont	Zwarte Rotsen	
	zondag 12 juni 2005	3-dg Remouchamps	Seilles (Andenne)	Sclaigneaux	
6	donderdag 23 juni 2005	D3 22 12	Kerk Ekkerghem	Ziekenhuis Jan Palfijn	Stadsflora
7	donderdag 7 juli 2005	D3 22 12	Kerk Ekkerghem	Coupureoevers	Stadsflora
8	dinsdag 12 juli 2005	D3 31 44	Kerk Zevergem	Den Beer	Verrassingsflora
9	dinsdag 19 juli 2005	D3 22 41	Viaduct Krijgslaan	Spoorwegberm	Muurvegetatie
10	donderdag 28 juli 2005	D3 22 22	Station Dampoort	Oud stationsterrein	Verrassingsflora
11	dinsdag 2 augustus 2005	D2 38 42	Kerk De Pinte	Molenhoek	Landelijke flora
12	dinsdag 16 augustus 2005	C3 52 41	Kerkhof Brugsepoort	Sluizencomplex	Stadsrandflora
13	donderdag 25 augustus 2005	D3 12 32	Kerkhof Brugsepoort	Gesticht Dr. Gislain	Stadsflora
14	dinsdag 30 augustus 2005	C3 42 42	Kerk Wippelgem	Meerhem	Buitenflora
15	zaterdag 10 september 2005	D3 23 14	Parking E3 Brusselsesteenweg Gentbrugge	Meersendries	Buitenflora

Aanvang 18h30
Zaterdagen 14h

natuurpunt

Plantenwerkgroep Gent

P W G

PWG KALENDER 2005

Plantenwerkgroep Gent

P W G

Meer info is te verkrijgen bij Jean De Prez: tel. 09/251.27.26

Natuurpunt Oost-Brabant, Afdeling Diest

Luc Vervoort

Naargelang het thema/gelegenheid kan de klemtoon liggen op ecologie, inventarisatie (inc. opmaken streeplijst), vegetatieopnames en beheer/natuurontwikkeling.

1. Dit jaar Florawandelingen op WOENSDAGAVOND
2. Eén afspraakplaats : ter plaatse !   Tenzij uitzonderlijk anders vermeld
3. Eén afsprakuur : om 19.30 u !   Tenzij uitzonderlijk anders vermeld

6-4-05	Wersbeek : Pijnbeekvallei, voorjaarsbloeiers (wilde narcis)	Jef	19u15 St. Quirinuskerk , Wersbeek
13-4-05	Messelbroek, Krekkelbroekbos in Demervallei	Luc	19u15 Kerk Messelbroek
20-4-05	Assent, Wissebeemd (voorjaarsbloeiers)	Ward	19u15 Kerk Assent
27-4-05	Stevoort, Sterrebos (en dreef met voorjaarszegge)	Pieter	19u30 Plein Gemeentehuis Stevoort (naast kerk)
4-5-05	Zoutleeuw, Citadel (droog grasland)	Luc	19u30 Kerk Zoutleeuw
11-5-05	Hechtel, landduinen	Herman	19u Café De Zwaan (Diest)
18-5-05	Diest, Citadel (berm met <i>Ornithopus compressus</i>)	Pieter	19u Café De Zwaan (Diest)
25-5-05	Haacht, Moeraske, Antitankgracht (<i>Butomus umbellatus</i> ?)	Herlinde	19u30 Dijlebrug, Werchter
1-6-05	Asdonk, heischrale vegetatie (<i>Pedicularis sylvatica</i>)	Jorg	19u30 Kerk Engsbergen
8-6-05	Willebringen, weiland (<i>Triglochin palustris</i>)	Esther/Herlinde	19u30 Kerk Willebringen
15-6-05	Schulensbroek, hooiland met <i>Hordeum secalinum</i>	Pieter	19u30 Kerk Schulen
22-6-05	Gelinden, Overbroek : kalkrijke helling	Ward	19u Café De Zwaan
29-6-05	Averbodebos : heiderelicten en oude tramlijn	Ria	19u30 Abdij Averbode
6-7-05	St.Joris-Weert , Doode Bemde (o.a. <i>Pedicularis palustris</i>)	Jos	19u30 Parking Zoet Water
13-7-05	Hoegaarden, "Blinde Ezel" akkervegetatie	Jorg	19u30 Kerk Hoegaarden
20-7-205	Schulensbroek, "strandje" met <i>Limosella aquatica</i>	Kris	19u30 Kerk Schulen
27-7-05	Lummen, vijvers Kleine Molen	Pieter	19u30 Kerk Linkhout
3-8-05	Halen, holle weg met <i>Rosa agrestis</i>	Pieter	19u Café De Zwaan (Diest)
10-8-05	Meensel-Kiezegem, Zilverberg	Luc	19u30 Kerk Kiezegem
17-8-05	Beninksberg, Wezemaal (Heide op Diestiaan)	Jef	19u30 Gemeenteplein Wezemaal
24-8-05	Zonhoven, Drooggevallen vijvers	Herman	19u30 Kerk Kermt
31-8-05	Betekom, weiland met <i>Pastinaca sativa</i>	Luc/Geert	19u30 Kerk Betekom
7-9-05	Diest (achter de Halve Maan) waterplanten	Jef	19u Café De Zwaan (Diest)
14-9-05	Donk, De Vroente, weiland met o.a. <i>Apium repens</i>	Herman	19u Café De Zwaan

Dagexcursies :			
4-6-05	Zoniënbos	Johnny	10u Educatief Bosbouwcentrum, Groenendaal
25-6-05	Libin : trilveen , laagveen en verbond van zachte berk	Herlinde	9u Café De Zwaan (Diest)
6-8-05	Herselt, Langdonken samen met FON	Luc	9u Kerk Herselt
27-8-05	Hermetonvallei, bos Hermeton of Houyet	Herlinde	9u Café De Zwaan (Diest)

Telefoonnummers			
	Herman Vannerom, 013 31 11 77		Luc Vervoort: 016/ 25 25 93 ; 0495 / 83 42 39
	Herlinde De Jaeck : 016 / 25 95 37 016 / 60 83 45		Roger Creyf : 0475 / 41 43 22
	Jef Van Rompaey : 013 / 77 56 63		David Swinnen : 0495 / 86 76 76
	Ria De Nève : 013 / 78 34 46		Jorg Lambrechts : 0478 / 24 27 61
	Ingrid Beerens : 0476 / 86 99 24		Johnny Cornelis : 0474 / 58 08 38
	Jos Monnens : 016 / 25 35 28		Olivier Heylen : 015 / 22 61 81
	Kris Pacquée : 013/ 33 34 41		Esther Buysmans : 016 / 46 23 36
	Ward Andriessen : 0477 / 63 04 08		Pieter Hendrickx : 0494 / 60 07 15

Plantenwerkgroep West-Vlaanderen: excursies werkgroep in 2005.

Hugo Ruysseveldt

Ook in 2005 zal er in West-Vlaanderen intensief geïnventariseerd worden. Hierna vindt u een overzicht van de geplande excursies. Verwittig steeds Hugo Ruysseveldt (058/52.29.42) indien u een excursie wil meevolgen. Bij slecht weer kan het zijn dan een excursie geannuleerd word of wijzigingen in het programma zouden zich kunnen voordoen.

PI= Pol Ingelaere HR= Hugo Ruysseveldt

Gids	Data	Hok	Afspraak	uur
HR	ma 04.04	D02.45.23 D02.55.21	Kerk Dentergem Oeselgem	9u15
HR	do 07.04	D02.43.11 D02.42.22	KerkPittem Pittem	9u30
HR	ma 11.04	D01.15.34 D01.16.43	KerkBovekerke Kortemark	9u00
HR	do 14.04	C02.42.22 C02.51.42	KerkOostkamp Ruddervoorde	9u00
HR	ma 18.04	C02.12.34 C02.11.43	Kerk Koolkerke Brugge	9u15
HR	do 21.04	C02.14.23 C02.24.21	Kerk Moerkerke Moerkerke	9u15
HR	ma 25.04	C02.21.33 C02.22.23	Kerk Varsenare (St-Andries) Sint-Kruis	9u

HR	do	28.04	C02.23.34 C02.13.42	Kerk Sijsele Moerkerke	9u15
HR	zo	01.05	te bepalen	Roeselare Roularta	9u
HR	ma	02.05	C01.38.24 C01.37.34	Kerk Varsenare Zerkegem	9u
HR	do	05.05	C02.33.41 C02.34.12	Kerk Oedelem Oedelem	9u
PI	zo	08.05	te bepalen	Roeselare Roularta	9u
HR	ma	09.05	C02.43.41 C02.44.22	Kerk Beernem Beernem	9u
PI	zo	16.05	te bepalen	Roeselare Roularta	9u
HR	do	19.05	C02.52.22 C02.32.23	Kerk Hertsberge Assebroek	9u
PI	zo	22.05	te bepalen	Roeselare Roularta	9u
HR	ma	23.05	C01.15.34 C01.16.33	Kerk Bredene Bredene	9u
HR	do	26.05	B02.42.32 B02.41.44	Kerk Ramskapelle (Zeebrugge) Zwankendamme	9u15
HR	zo	29.05	te bepalen	Roeselare Roularta	9u
HR	ma	30.05	D01.14.42 D01.36.34	Kerk Vladslo Staden	9u
HR	do	02.06	C02.33.22 C02.44.34	Kerk Sijsele Beernem	9u15
HR	zo	04.06	te bepalen	Roeselare Roularta	9u
HR	ma	06.06	C02.51.22 C02.43.33	Kerk Waardamme Beernem	9u
HR	do	09.06	C01.26.23 C01.47.22	Kerk Stalhille Zedelgem	9u15

HR	ma	13.06	C01.23.43 C01.24.34	Kerk Middelkerke Stene	9u
HR	do	16.06	C01.43.44 C01.42.21	Kerk St.-Pieters-Kapelle	9u
HR	ma	20.06	C01.52.42 D01.11.33	Kerk Ramskapelle (Nieuwpoort) Eggewaartskapelle	9u
HR	do	23.06	E00.17.24 E00.18.41	Kerk Proven Proven	9u
HR	ma	07.07	E00.27.22 E00.28.21	Kerk Watou St-Jan-ter-Biezen	9u

FON Excursiekalender 2005

Erik Molenaar

Dit jaar zoeken we wat nader contact met andere plantenwerkgroepen de aandacht zal dit jaar vooral op Steden en de Schelde worden gelegd.

Voor onze onderzoeken gelden de volgende afspraken.

In principe gaat het om dagexcursies. Wie alleen in de voormiddag mee wil kan dat, enkel het aanpakken in de namiddag ligt moeilijk. Kontakteeer in dat geval op voorhand Erik Molenaar of de fon-o-foon 0474 820471.

Wij staan open voor alle belangstellenden dus ook absolute beginners zijn welkom!
Zowel mossen als hogere vaatplanten worden genoteerd.

datum plaats bijeenkomst uur gebied verantw

09-04-05	Kerk Tavigny	10h	Holle wegen, Beukenbos, Natte graslanden, Kanaal Bernistape
23-04-05	Kerk Eksaarde	9h15	Onderzoek van het Etbos en omgeving
07-05-05	Mechelen parking keerdok	9h15	Omgeving keerdok - muurflora
21-05-05	Dendermonde Station	9h15	Centrum Dendermonde
11-06-05	Kerk Wachtebeke	9h15	Reepkens en de Turfmeersen
25-06-05	Kerk Rupelmonde	9h15	Centrum Rupelmonde en Schelde
09-07-05	Kerk Doornik	9h15	Centrum Doornik en Schelde
16-07-05	Station Hoboken	9h15	Hobokense Polder, begrazingsproject en pioniervegetaties
06-08-05	Schuur Langdonken	9h15	Evolutie nieuwe inrichtingswerken
20-08-05	Fenix-stadion Genk	9h15	Terril Waterschei en omgeving

Nieuwsbrief ZWAMMEN

5e jaargang, nr. 2
april 2005

natuurpunt

Paddestoelenwerkgroep Natuurpunt

Momenteel zijn er in Vlaanderen 12 paddestoelenwerkgroepen van Natuurpunt actief. Zij organiseren talloze excursies waarbij aandacht besteed wordt aan educatie. De werkgroepen doen aan inventarisatie van gebieden. Deze gegevens worden systematisch ingevoerd op uurhokniveau (4 km x 4 km) of op kwartierhokniveau (1 km x 1 km). Deze gegevens kunnen op termijn gebruikt worden voor het samenstellen van een atlas. In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie. Momenteel wordt naar 20 gemakkelijk herkenbare soorten die in bosgebieden voorkomen gekeken. U kan hier als vrijwilliger actief aan deelnemen. Nieuwe vrijwilligers zijn welkom: een handige brochure voor het herkennen en determineren van de soorten wordt gratis verspreid en er zijn talrijke cursussen voor beginners en educatieve wandelingen.

Informatie excursies, cursussen en atlasproject:

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
015/ 29 72 11

Hans Vermeulen
Graatakker 11
2300 Turnhout
tel. 014 47 29 53

E-mailadres:
paddestoelen@natuurpunt.be

Paddestoelenwerkgroep Zwamvlok

Herman Derder

Paddestoelenwerkgroep 'Zwamvlok' werd opgericht op 18 februari 2003 .Het is de bedoeling van de werkgroep de studie van fungi te beoefenen door inventarisaties en onderzoek in de regio Denderstreek. De werkgroep begint dus aan zijn derde werkjaar.

Contact :
Herman Derder, Guchtstraat 86,9340-Lede
Telefoon 053.800110, 0495.324261
herman.derder@scarlet.be

Agenda voor 2005 :

Te inventariseren biotopen :

- A. Ledezijde te Lede : samenkomst : Kerk Impe
- B. Kravaalbos te Meldert : samenkomst : Kerk Meldert
- C. Wellemeersen te Denderleeuw : samenkomst : infobord Wellemeersen :
Rodestraat te Denderleeuw

Alle uitstappen beginnen om 14.00 uur STIPT op de afgesproken plaatsen. Laarzen zijn een must, samen met loupe en determinatiemateriaal.

De werkgroep trekt er op uit op dinsdag, toch hebben we voor dit werkjaar voor de werkende mens 3 zaterdagen ingeschakeld.

In 2005 gaan we op stap op volgende data :

6 september:	A
20 september:	B
zaterdag, 24 september:	B
4 oktober:	C
zaterdag, 8 oktober:	C
18 oktober:	A
zaterdag, 22 oktober:	A
8 november:	B
22 november:	C

Kalender Hagelandse Werkgroep voor Amateur Mycologen (HAM) 2005

David Swinnen

Voor dit jaar voorzien we weer tal van activiteiten ook in samenwerking met ZWAM: ZWAM (Zelfstandige Werkgroep voor Amateur Mycologen) en NGBK (NatuurGidsen Brabantse Kempen).

Weekendexcursies

Zondag 21/08	14h00	<i>Walenbos</i> (kerk Houwaart) (ZWAM: gids Georges Buelens)
Zondag 04/09	14h00	<i>Kloesbos-Gelrode</i> (kerkhof Gelrode) (org. ZWAM: gids Georges Buelens)
Zaterdag 10/09	14h00	<i>Beninksberg</i> (Wezemaalplein-Wezemaal) (org. HAM: gids Raf Leysen)
Zaterdag 24/09	14h00	<i>Kasteel van Horst</i> (parking Horst) (org. ZWAM: gids Jos Buttiens)
Zondag 16/10	14h30	<i>Wijngaardberg</i> (Wezemaalplein-Wezemaal) (org. HAM+NGBK: gids Raf Leysen)
Zondag 23/10	14h00	<i>Tienbunderbos-Rillaar</i> (Meubelen Serré) (org. HAM: gids Koen Berwaerts)
Zondag 30/10	14h00	<i>Catselt</i> (Markt Zichem) (org. HAM: gids David Swinnen)

Namiddag en Weekexcursies

Donderdag 08/09	14h00	<i>Troostenbergbos</i> (parking Troostenbergbos) (org. ZWAM: gids Jos Monnens)
Donderdag 13/10	14h00	<i>Lindenbos</i> (kerk Linden)(org. ZWAM: gids Jos Monnens)
Dinsdag 25/10	14h00	<i>Walenbos</i> (kerk Houwaart)(org. ZWAM: gids Jos Monnens)

Een uitgave van
Natuurpunt,
vereniging voor
natuur en
landschap
in Vlaanderen

